

Regeringens proposition

2001/02:132

Direktivet om sena betalningar

Prop.
2001/02:132

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 21 februari 2002

Göran Persson

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag som syftar till att genomföra ett EG-direktiv om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner. Direktivet kan beskrivas som ett åtgärds paket för att stävja dröjsmål med betalningar i affärlivet. Det innehåller bestämmelser om dröjsmålsränta, ersättning för indrivningskostnader, förbud mot oskäligena betalningsvillkor, återtagandeförbehåll och tidsfrister för indrivning av obestridda fordringar. På ett flertal av dessa områden görs i remissen bedömningen att svensk rätt redan i dag uppfyller direktivets krav.

I propositionen föreslås att diskontot ersätts av en referensränta som baseras på Riksbankens reporänta. Det föreslås att ränta i vissa fall skall betalas utan att det när kravet framställs behöver anges att underlåtenhet att betala i tid medför skyldighet att betala ränta. Detta skall gälla i förhållanden mellan näringsidkare liksom när en näringsidkare har en fordran på betalning för varor eller tjänster på en myndighet eller ett annat offentligt organ. Det föreslås också några mindre anpassningar när det gäller längden på lagenliga betalningsfrister. Vidare föreslås en möjlighet att förbjuda den fortsatta användningen av oskäligena avtalsvillkor som det allmänna ställer upp för ett avtal med näringsidkare enligt vilket denne skall tillhandahålla varor eller tjänster mot betalning. I dag gäller detta endast när det allmänna agerar som näringsidkare.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i jordabalken	5
2.2	Förslag till lag om ändring i räntelagen (1975:635).....	7
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag	10
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare	11
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1984:649) om företagshypotek	12
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens och radions område ..	13
2.7	Förslag till lag om ändring i sjölagen (1994:1009).....	14
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti	16
3	Ärendet och dess beredning.....	17
4	Innehållet i direktivet.....	17
5	Genomförande av direktivet	20
6	Ränta	21
6.1	En ny referensränta.....	21
6.1.1	Referensränta för dröjsmålsränta enligt räntelagen	21
6.1.2	Referensränta för beräkning av andra slag av författningenliga räntor	23
6.1.3	Diskontot som referensränta i avtal och domar.....	24
6.1.4	Offentliggörandet av referensräntan	26
6.2	Ränta vid sena betalningar	27
6.2.1	Direktivets och räntelagens tillämpnings- område.....	27
6.2.2	Rätten till dröjsmålsränta	27
6.2.3	Från vilken dag skall dröjsmålsränta betalas?.....	29
6.2.4	En automatisk rätt till dröjsmålsränta	31
6.2.5	Nivån på dröjsmålsräntan.....	32
6.2.6	Möjlighet att för vissa kategorier av avtal föreskriva längre tidsfrister för betalning.....	33
7	Ersättning för indrivningskostnader	33
8	Oskäligen betalningsvillkor	37
8.1	Jämkning av oskäligen betalningsvillkor	37
8.2	Förbud mot oskäligen betalningsvillkor.....	38
9	Återtagandeförbehåll	41
10	Skyndsamt indrivning av obestridda fordringar	42
11	Ikraftträdande m.m.....	43

12	Kostnader	44	Prop. 2001/02:132
13	Författningskommentar.....	45	
13.1	Förslaget till lag om ändring i räntelagen (1975:635).....	45	
13.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare	47	
13.3	Övriga förslag till lagändringar	48	
Bilaga 1	Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner	49	
Bilaga 2	Sammanfattning av departementspromemorian Åtgärder mot sena betalningar (Ds 2001:56).....	58	
Bilaga 3	Promemorians lagförslag	59	
Bilaga 4	Förteckning över remissinstanserna.....	69	
Bilaga 5	Lagrådsremissens lagförslag.....	70	
Bilaga 6	Lagrådets yttrande.....	82	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 21 februari 2002....	87	
	Rättsdatablad.....	88	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2001/02:132

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i jordabalken,
2. lag om ändring i räntelagen (1975:635),
3. lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag,
4. lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. lag om ändring i lagen (1984:649) om företagshypotek,
6. lag om ändring i lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens område,
7. lag om ändring i sjölagen (1994:1009),
8. lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i jordabalken

Häri genom föreskrivs att 6 kap. 3 § jordabalken¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap. 3 §²

När en myndighet vid utsökning eller i annat fall fördelar medel mellan rättsägare i fastighet, har borgenär rätt att för fordran, som är förenad med panträtt i fastigheten, med den företrädesrätt in-teckningen medför enligt lag få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta *ej förslår*, erhåller borgenären betalning ur medlen genom ett tillägg. Detta får *icke* överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då fastigheten utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel nedsattes som *eljest* skall fördelas. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av Riksgäldskontoret fastställda, vid varje tid gällande *diskontot ökat* med fyra procentenheter. Förändringar i *diskontot* som inträffar efter upprättandet av sakägärförteckning skall inte beaktas.

När en myndighet vid utsökning eller i annat fall fördelar medel mellan rättsägare i fastighet, har *en* borgenär rätt att för fordran, som är förenad med panträtt i fastigheten, med den företrädesrätt in-teckningen medför enligt lag få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta *inte räcker till*, erhåller borgenären betalning ur medlen genom ett tillägg. Detta får *inte* överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då fastigheten utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel nedsattes som *i övrigt* skall fördelas. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av Riksbanken fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) ökad* med fyra procentenheter. Förändringar i *referensräntan* som inträffar efter upprättandet av *en* sakägärförteckning skall inte beaktas.

Har flera pantbrev överlämnats som pant för fordran och har in-teckningarna samma företrädesrätt eller gäller de omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om pantbrevets belopp avse pantbrevens sammanlagda belopp.

¹ Balken omtryckt 1971:1209.

² Senaste lydelse 2000:182.

En borgenärs rätt till betalning omfattar inte tillägget, om pantbrevet har utmätts på ansökan av borgenären eller om pantbrevet är pantförskrivet till honom i andra hand. Prop. 2001/02:132

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.
2. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser. Har en sakägarförteckning upprättats före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om räntelagen (1975:635)

dels att 4–6 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 9 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

I annat fall än som avses i 3 § *utgår* ränta på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, från den dag som infaller *en månad* efter det borgenären har avsänt räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock *ej* skyldig att *erlägga* ränta för *tid* innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som *ej* kan fastställas utan särskild utredning, *utgår ränta* på förfallet belopp från den dag som infaller *en månad* efter det borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Gälldenären

Föreslagen lydelse

4 §²

I annat fall än som avses i 3 § *skall ränta betalas* på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, från den dag som infaller *tre-tio dagar* efter det *att* borgenären har avsänt *en* räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av *ett* bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock *inte* skyldig att *betala* ränta för *tiden* innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

I fordringsförhållanden mellan näringsidkare i deras yrkesmässiga verksamhet skall ränta betalas enligt första stycket utan att det när kravet framställs behöver anges att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Detsamma gäller när en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har en fordran på en myndighet eller ett annat offentligt organ på betalning för varor eller tjänster.

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som *inte* kan fastställas utan särskild utredning, *skall ränta betalas* på förfallet belopp från den dag som infaller *tre-tio dagar* efter det *att* borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av ho-

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EGT L 200, 8.8.2000, s. 35, Celex 32000L0035).

² Senaste lydelse 1991:858.

ren är dock *ej* skyldig att *erlägga* ränta för *tid* innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

Oavsett vad som föreskrivs i första *och andra* styckena *utgår* ränta på förfallen fordran senast från dagen för delgivning av ansökan om betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

Utan hinder av bestämmelserna i andra och tredje styckena *utgår* ränta på en fordran, som avser skadestånd med anledning av ett uppsåtligt brott och inte skall utges som livränta, *alltid* från den dag då skadan uppkom.

nom. Gälldenären är dock *inte* skyldig att *betala* ränta för *tiden* innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

Oavsett vad som föreskrivs i första, *andra och tredje* styckena *skall* ränta *betalas* på förfallen fordran senast från dagen för delgivning av ansökan om betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

Trots bestämmelserna i tredje och fjärde styckena *skall* ränta *betalas* på en fordran, som avser skadestånd med anledning av ett uppsåtligt brott och inte skall utges som livränta, från den dag då skadan uppkom.

5 §³

I fall som avses i 2 § andra stycket beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *det av Riksgäldskontoret fastställda*, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av två procentenheter.

I fall som avses i 2 § andra stycket beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *den* vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 §* med *ett* tillägg av två procentenheter.

6 §⁴

I fall som avses i 3 eller 4 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *det av Riksgäldskontoret fastställda*, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av åtta procentenheter. Om det vid bestämmande av skadestånd med anledning av personskada skall avräknas förmåner som *utgår* enligt 5 kap. 3 § 1 skadeståndslagen (1972:207), utgör dock tillägget till *diskontot* för tiden till dess *att det har slutligt avgjorts vilka sådana förmåner som utgår* endast två procentenheter.

I fall som avses i 3 eller 4 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *den* vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 §* med *ett* tillägg av åtta procentenheter. Om det vid bestämmande av skadestånd med anledning av personskada skall avräknas förmåner som *en skadelidande har rätt till* enligt 5 kap. 3 § 1 skadeståndslagen (1972:207), utgör dock tillägget till *referensräntan* endast två procentenheter för tiden till dess *förmånerna har slutligt fastställts*.

9 §

Referensräntan enligt denna lag fastställs för varje kalenderhalvår genom särskilt beslut av Riksban-

³ Senaste lydelse 2000:183.

⁴ Senaste lydelse 2000:183.

ken. Referensräntan skall motsvara den ränta som Riksbanken tillämpade vid den huvudsakliga refinansieringstransaktion som genomfördes närmast före det kalenderhalvår under vilket räntan skall gälla, avrundad till närmast högre halva procentenhet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.
 2. Bestämmelsen i 4 § andra stycket gäller inte för krav som framställts före ikraftträdandet.
 3. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag

Prop. 2001/02:132

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 6 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. **6 §¹**

För varje räkenskapsår skall en bolagsman tillgodoräknas dels ränta på den insats han hade kvar i bolaget vid räkenskapsårets början, dels ett skäligt arvode för sin förvaltning av bolagets angelägenheter. Räntan skall beräknas enligt den räntefot som motsvarar *det av Riksgäldskontoret fastställda diskonto* som gällde vid räkenskapsårets början med tillägg av två procentenheter.

För varje räkenskapsår skall en bolagsman tillgodoräknas dels ränta på den insats han hade kvar i bolaget vid räkenskapsårets början, dels ett skäligt arvode för sin förvaltning av bolagets angelägenheter. Räntan skall beräknas enligt den räntefot som motsvarar *den av Riksbanken fastställda referensränta enligt 9 § räntelagen (1975:635)* som gällde vid räkenskapsårets början med *ett* tillägg av två procentenheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. I fråga om räkenskapsår som inleds före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2000:184.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Prop. 2001/02:132

Härigenom föreskrivs¹ att 1 och 3 §§ lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Om ett villkor, som en näringsidkare ställer upp när han ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare, är att anse som oskäligt mot denne, kan Marknadsdomstolen förbjuda näringsidkaren att i fortsättningen ställa upp samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall. Ett sådant förbud kan också riktas mot någon som är anställd hos näringsidkaren eller mot någon annan som handlar på dennes vägnar.

Första stycket gäller även villkor som en myndighet eller ett annat offentligt organ ställer upp för ett avtal med en näringsidkare enligt vilket denne skall tillhandahålla varor eller tjänster mot betalning.

3 §

Frågor om förbud tas upp efter ansökan. Sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp.

Frågor om förbud tas upp efter ansökan. *En* sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare, *av en annan sammanslutning som har ett befoogat intresse av att företräda näringsidkare* eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EGT L 200, 8.8.2000, s. 35, Celex 32000L0035).

² Senaste lydelse 1999:607.

Härigenom föreslås att 2 kap. 5 § lagen (1984:649) om företagshypotek skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.
5 §¹

En borgenär som har företagshypotek till säkerhet för sin fordran har rätt att vid utmätning eller i konkurs, med den företrädesrätt inteckningen medför enligt lag, få betalt för fordringen ur egendom som omfattas av hypoteket intill företagshypoteksbrevets belopp. I den mån detta inte *förslår* har borgenären rätt att få betalt ur egendomen genom ett tillägg. Tillägget får inte överstiga femton procent av hypoteksbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då egendomen utmättes eller konkursansökan gjordes. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot ökat* med fyra procentenheter.

En borgenär som har företagshypotek till säkerhet för sin fordran har rätt att vid utmätning eller i konkurs, med den företrädesrätt inteckningen medför enligt lag, få betalt för fordringen ur egendom som omfattas av hypoteket intill företagshypoteksbrevets belopp. I den mån detta inte *räcker till* har borgenären rätt att få betalt ur egendomen genom ett tillägg. Tillägget får inte överstiga femton procent av hypoteksbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då egendomen utmättes eller konkursansökan gjordes. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av *Riksbanken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) ökad* med fyra procentenheter.

Har flera hypoteksbrev överlämnats som säkerhet för fordran och har inteckningarna samma företrädesrätt eller gäller de omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om hypoteksbrevets belopp avse hypoteksbrevens sammanlagda belopp.

Borgenärens rätt till betalning ur egendomen gäller, även om fordringen har preskriberats eller inte har anmälts av borgenären efter kallelse på okända borgenärer.

En borgenärs rätt till betalning omfattar inte tillägget, om hypoteksbrevet utgör säkerhet för honom i andra hand.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2000:185.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens och radions område

Prop. 2001/02:132

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens och radions område¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §²

Om det belopp som programföretaget har betalat för en viss period överstiger vad företaget skall betala enligt 3 eller 4 a § eller enligt beslut av Radio- och TV-verket eller domstol, skall det överskjutande beloppet betalas tillbaka till företaget.

Ränta skall betalas på belopp som återbetalas. Räntan beräknas efter en räntesats motsvarande *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda *diskonto*, som gällde vid utgången av året närmast före det år då återbetalningen äger rum. Radio- och TV-verket beslutar om ränta.

Ränta skall betalas på belopp som återbetalas. Räntan beräknas efter en räntesats motsvarande *den* av *Riksbanken* fastställda *referensränta enligt 9 § räntelagen (1975:635)* som gällde vid utgången av året närmast före det år då återbetalningen äger rum. Radio- och TV-verket beslutar om ränta.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För återbetalning före år 2003 gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2001:273.

² Senaste lydelse 2001:273.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § sjölagen (1994:1009) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §¹

När en myndighet vid utsökning eller i något annat fall fördelar medel mellan rättsägare i ett skepp eller skeppsbygge har en borgenär rätt att för en fordran som är för- enad med panträtt i egendomen, med den företrädesrätt inteckning- en medför enligt denna eller annan lag, få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta inte räcker får borgenären betal- ning ur medlen genom ett tillägg. Detta får inte överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte räntan på detta belopp från den dag då egendomen utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel som av något annat skäl skall fördelas sattes ned. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot ökat* med fyra procentenheter. Förändringar i *diskontot* som inträffar efter upp- rättandet av en sakägarförteckning skall inte beaktas.

När en myndighet vid utsökning eller i något annat fall fördelar medel mellan rättsägare i ett skepp eller skeppsbygge har en borgenär rätt att för en fordran som är för- enad med panträtt i egendomen, med den företrädesrätt inteckning- en medför enligt denna eller annan lag, få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta inte räcker får borgenären betal- ning ur medlen genom ett tillägg. Detta får inte överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte räntan på detta belopp från den dag då egendomen utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel som av något annat skäl skall fördelas sattes ned. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av *Riksbanken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) ökad* med fyra procentenheter. Förändringar i *referensräntan* som inträffar efter upp- rättandet av en sak- ägarförteckning skall inte beaktas.

Om flera pantbrev har överlämnats som pant för en fordran och inteck- ningarna har samma företrädesrätt eller gäller omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om pantbrevets belopp avse pant- brevens sammanlagda belopp.

En borgenärs rätt till betalning omfattar inte tillägget, om pantbrevet har utmätts på ansökan av borgenären eller om pantbrevet är pant- förskrivet till borgenären i andra hand.

¹ Senaste lydelse 2000:187.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.
 2. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser. Har en sakägarförteckning upprättats före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti

Prop. 2001/02:132

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (1995:1571) om insättningsgaranti skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §¹

Nämnden skall årligen bestämma hur stort belopp varje institut skall betala i avgift. Avgiften skall betalas inom en månad från dagen för beslutet.

Avgiften skall motsvara summan av institutets insättningar till den del de omfattas av garantin, multiplicerat med lägst 60 procent och högst 140 procent av det tal som tillämpas enligt 12 § andra eller tredje stycket. Avgiften skall bestämmas med hänsyn till institutets kapitaltäckningsgrad, beräknad enligt 2 kap. 1 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Dröjsmålsränta skall tas ut på avgifter som inte betalas i rätt tid, om det inte finns särskilda skäl mot det. Dröjsmålsränta skall beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av åtta procentenheter.

Dröjsmålsränta skall tas ut på avgifter som inte betalas i rätt tid, om det inte finns särskilda skäl mot det. Dröjsmålsränta skall beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av *Riksbanken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635)* med *ett* tillägg av åtta procentenheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2000:815.

Europaparlamentet och Europeiska unionens råd antog den 29 juni 2000 direktivet (00/35/EG) om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (direktivet om sena betalningar). Direktivet innehåller bestämmelser om betalningsfrister och ränta, rätt till ersättning för indrivningskostnader, skyndsam handläggning vid myndigheter som behandlar betalningskrav samt ogiltighet av och förbud mot grovt oskäligena betalningsvillkor. Direktivet skall vara genomfört senast den 8 augusti 2002.

Direktivet om sena betalningar finns i *bilaga 1* till denna proposition, som innehåller förslag för att genomföra direktivet i svensk rätt.

Som ett led i arbetet att genomföra direktivet utarbetades inom Justitiedepartementet departementspromemorian Åtgärder mot sena betalningar (Ds 2001:56). I promemorian föreslås vissa lagändringar.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 2*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 3*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (ärende Ju 2001/7397/L2).

Under arbetet med förslagen har överläggningar hållits mellan företrädare för ansvariga departement i de nordiska länderna. Vid överläggningarna har man sökt enas om hur direktivet bör tolkas och hur det lämpligen bör genomföras.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 31 januari 2002 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 5*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 6*. Regeringen har följt Lagrådets förslag. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 6.2.4, 6.2.5 och 8.2 samt i författningskommentaren.

I förhållande till lagrådsremissens förslag har dessutom ett par rent redaktionella ändringar gjorts.

4 Innehållet i direktivet

Bakgrund och syfte

Direktivet om sena betalningar innehåller en rad bestämmelser med det gemensamma syftet att stävja dröjsmål med betalningar. Arbetet inom EU på detta område har pågått under flera år. I en rekommendation den 12 maj 1995 uppmanade kommissionen medlemsstaterna att ta itu med problemet med betalningsförseningar (se EGT L 127, 10.6.1995, s. 19). Enligt kommissionens meddelande den 9 juli 1997 hade endast ett fåtal medlemsstater vidtagit några åtgärder samtidigt som den genomsnittliga betalningstiden hade ökat (se EGT C 216, 17.7.1997, s. 10). I kommissionens meddelande sades därför att ett förslag om minimikrav på nationell lagreglering skulle läggas fram. Vid sidan av kommissionens arbete har både Europaparlamentet och Ekonomiska och Sociala kommittén uppmanat till åtgärder på gemenskapsnivå (se EGT C 211, 22.7.1996,

s. 42 och CES 607/97, 29.5.1997, EGT C 287, 22.9.1997, s. 92). Kommissionen lade fram sitt förslag till direktiv den 25 mars 1998 (se EGT C 168, 3.6.1998 s. 13).

I motiveringen till kommissionens förslag ges en bild av omfattningen av problemen med betalningsdröjsmål och de konsekvenser som dröjsmålen för med sig. Där framhålls att betalningsdröjsmål är en avgörande orsak till att företag går i konkurs och att en tredjedel – i vissa länder hälften – av företagen uppfattar betalningsdröjsmål som ett allvarligt problem. Särskilt små och medelstora företag anses lida av betalningsdröjsmålen. I motiveringen påpekas också att det finns stora skillnader mellan medlemsstaterna när det gäller betalningspraxis och bestämmelser om betalningsförseningar. Den genomsnittliga betalningstiden sägs vara mer än tre gånger längre i de sydeuropeiska länderna än i de nordiska. Kommissionen anmärker att skillnaderna leder till snedvridningar av konkurrensen som är oförenliga med den inre marknaden.

Innehåll

I direktivet om sena betalningar finns bestämmelser om

- förutsättningar för och nivå på dröjsmålsränta (artikel 3.1 a–d),
- ersättning för indrivningskostnader (artikel 3.1 e),
- längre betalningsfrister för vissa avtal (artikel 3.2),
- ogiltighet av och förbud mot oskäligena betalningsvillkor (artikel 3.35),
- återtagandeförbehåll (artikel 4) och
- tidsfrister för indrivning av obestridda fordringar (artikel 5).

Direktivet kan ses som ett åtgärds paket mot betalningsdröjsmål. Rätten till en viss minimiränta vid betalningsdröjsmål utgör en hörnsten, en annan är rätten till ersättning för indrivningskostnader och en tredje är möjligheten att ogiltigförklara sådana betalningsvillkor som är oskäligena för borgenären. Som komplement till dessa civilrättsliga bestämmelser gäller också att medlemsstaterna skall säkerställa att en borgenär kan erhålla en exekutionstitel för en obestridd fordran inom en period av 90 dagar och att oskäligena betalningsvillkor skall kunna förbjudas. Medlemsstaterna får ha bestämmelser som i högre grad gynnar borgenärerna än vad bestämmelserna i direktivet gör (artikel 6.2).

Tillämpningsområde och definitioner (artiklarna 1 och 2)

Direktivet är tillämpligt på betalningar som avser ersättning vid handelstransaktioner (artikel 1). Med *handelstransaktioner* avses transaktioner mellan företag eller mellan företag och offentliga myndigheter som leder till leverans av varor eller tillhandahållande av tjänster mot ersättning (artikel 2). *Offentlig myndighet* definieras som varje upphandlande myndighet eller enhet enligt definitionen i direktiven om offentlig upphandling, och *företag* definieras som varje organisation som handlar inom sin oberoende ekonomiska eller yrkesmässiga verksamhet även om den drivs av en ensam person.

Direktivet är alltså inte tillämpligt på betalningar i konsumentförhållanden eller betalningar mellan myndigheter. Betalningar som avser an-

nat än likvid för varor eller tjänster omfattas inte heller. I ingressen nämns som exempel betalningar enligt lagstiftningen om checkar och växlar samt skadestånd och försäkringsersättning (se punkt 13).

I direktivet definieras också uttrycken *sen betalning*, *återtagandeförbehåll*, *den räntesats som Europeiska centralbanken använder för sina huvudsakliga refinansieringstransaktioner* och *exekutionstitel*.

Rätt till dröjsmålsränta (artikel 3.1 a–d)

Direktivet ger en borgenär en rätt till dröjsmålsränta efter det att förfalldagen har passerats. Har någon förfalldag inte bestämts, har borgenären rätt till dröjsmålsränta 30 dagar efter det att gäldenären mottog en faktura. Direktivet innehåller också bestämmelser för vad som gäller i vissa särskilda situationer, t.ex. om det är osäkert vid vilken tidpunkt gäldenären mottog fakturan. Dröjsmålsräntan skall vara den ränta som Europeiska centralbanken använder vid refinansieringstransaktioner, referensräntan, med ett tillägg av minst sju procent (marginalen). Referensräntan bestäms för ett halvår i taget. För länder som inte är med i tredje etappen av EMU används en motsvarande referensränta som fastställs av medlemsstatens centralbank.

Ersättning för indrivningskostnader (artikel 3.1 e)

Enligt direktivet skall en borgenär som haft relevanta kostnader för att driva in betalning få skälig ersättning för dessa. Direktivet ger möjlighet för medlemsstaterna att ha schabloniserade ersättningsnivåer för indrivningskostnader.

Undantag för vissa avtal (artikel 3.2)

Medlemsstaterna får tillåta en längre betalningsfrist, sextio dagar, för vissa kategorier av avtal. Dessa avtal måste anges i nationell lag. Det skall säkerställas att betalningsfristen inte överskrider eller att en obligatorisk dröjsmålsränta utgår som väsentligt överskrider den lagstadgade räntan.

Oskäliga betalningsvillkor (artikel 3.3–5)

De bestämmelser som tar sikte på oskäliga betalningsvillkor är av både civilrättslig och näringsrättslig karaktär. Ett betalningsvillkor som är grovt oskäligt mot borgenären skall antingen inte få verkställas eller medföra skadeståndsskyldighet för motparten. Det skall finnas lämpliga och effektiva medel för att förhindra att grovt oskäliga villkor används i framtiden.

Återtagandeförbehåll (artikel 4)

Direktivet innehåller en bestämmelse om återtagandeförbehåll. Medlemsstaterna skall ha bestämmelser som föreskriver att en säljare behåller rät-

ten till varor som sålts, när säljaren inte får betalt och ett återtagandeförbehåll har avtalats. Det ställs inga krav på hur omfattande rätten till återtagande skall vara. Medlemsstaterna får ha bestämmelser som innebär att säljaren i vissa situationer inte har rätt att ta tillbaka varan, t.ex. om varan skall vidareförsäljas eller införlivas i någon annan egendom.

Indrivning av obestridda fordringar (artikel 5)

Medlemsstaterna skall se till att en borgenär kan få en exekutionstitel inom 90 dagar från det att talan väcktes om fordringen är obestridd. Den tid det tar att delge handlingar räknas inte in i tidsfristen, inte heller tidsutdräkt som beror på borgenären, t.ex. i fall en ansökan om en exekutionstitel är ofullständig.

5 Genomförande av direktivet

Ett EG-direktiv är bindande för medlemsstaterna med avseende på det resultat som skall uppnås men överläter åt staterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet (se artikel 249 i EG-fördraget). Det innebär att staterna inte är bundna av ordalydelsen eller systematiken i ett direktiv om det avsedda resultatet kan uppnås med en annan ordalydelse eller systematik.

Direktivet om sena betalningar är en åtgärd i syfte att genomföra den inre marknaden. Gemensamt för sådana åtgärder är att de syftar till att underlätta eller ta bort hinder för den gränsöverskridande handeln inom EU. Rent inhemska förhållanden tar direktivet inte sikte på. Det är alltså möjligt att genomföra direktivet på så sätt att reglerna görs tillämpliga enbart på gränsöverskridande förhållanden. Ett sådant tillvägagångssätt har dock den stora nackdelen att det skapas två parallella regelsystem. Detta skulle göra regleringen svåröverskådlig och onödigt komplicerad. Gemensamma regler för nationella och gränsöverskridande förhållanden är därför att föredra.

Direktivet om sena betalningar är ett s.k. minimidirektiv (se artikel 6.2). Som en utgångspunkt vid genomförandet av direktivet gäller därför att medlemsstaterna får ha ett starkare skydd för borgenärerna än det som direktivet ger. Däremot får de nationella reglerna inte ge borgenärerna ett sämre skydd. Att direktivet syftar till att skapa en minimireglering innebär att det finns goda förutsättningar att genomföra reglerna på ett sätt som harmonierar med det existerande svenska regelverket på området.

Som har nämnts kan direktivet ses som ett åtgärds paket mot sena betalningar. Direktivets bestämmelser berör flera rättsområden, såsom allmän förmögenhetsrätt, processrätt, offentlig rätt och marknadsrätt. Svensk rätt på dessa områden uppfyller till stor del de krav som direktivet ställer. Den naturliga utgångspunkten för att genomföra direktivets bestämmelser är därför att göra de ändringar som behövs i de lagar och andra författningar som redan i dag innehåller bestämmelser på de aktuella områdena.

6 Ränta

6.1 En ny referensränta

6.1.1 Referensränta för dröjsmålsränta enligt räntelagen

Regeringens förslag: En referensränta baserad på Riksbankens reporänta ersätter diskontot vid beräkning av dröjsmålsränta enligt räntelagen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan någon invändning. *Sveriges riksbank* anser att diskontot bör finnas kvar som benämning på den nya referensräntan.

Skälen för regeringens förslag: Enligt direktivet skall nivån på dröjsmålsräntan vara den räntesats som Europeiska centralbanken har tillämpat vid sin senaste huvudsakliga refinansieringstransaktion som utfördes före den första kalenderdagen av det aktuella halvåret, plus åtminstone sju procentenheter (artikel 3.1 d). Därmed avses den räntesats som används vid sådana transaktioner som görs till fast refinansieringsränta. Om en huvudsaklig refinansieringstransaktion har genomförts genom ett förfarande med rörlig refinansieringsränta, skall denna räntesats fastställas genom hänvisning till den marginalräntesats som var resultatet av transaktionen. Detta gäller både upphandling till enhetligt pris och upphandling med rörlig ränta (artikel 2.4).

Vad direktivet beskriver är en s.k. reporänta. Enligt direktivet skall alltså referensräntan vid beräkningen av nivån på dröjsmålsräntan vara den beskrivna reporäntan.

För stater som inte deltar i EMU:s tredje etapp (bl.a. Sverige) uttrycks kravet i fråga om referensränta lite annorlunda. Referensräntan skall i dessa länder vara den motsvarande ränta som fastställs av medlemsstatens centralbank. För Sverige skall den alltså vara en reporänta som fastställs av Riksbanken.

Riksbankens reporänta används av banken vid refinansieringstransaktioner (återköpstransaktioner eller s.k. repor eller omvända repor). Sådana transaktioner är ett slag av marknadsoperationer som Riksbanken genomför i syfte att dra in eller tillföra likviditet i banksystemet för att därmed styra nivån på dagslåneräntan och i förlängningen påverka prisutvecklingen (inflationen). Riksbanken har sedan år 1994 tillämpat ett s.k. räntestyrningssystem för penningpolitiken.

Transaktioner mellan kunder hos finansinstituten skapar dagligen stora över- och underskott av likviditet hos instituten. Uppstår ett överskott hos ett finansinstitut, placeras detta normalt hos ett institut som har underskott. Alternativet till detta är att aktörerna kan placera överskott eller låna för att täcka underskott i Riksbanken till inlånings- respektive utlåningsräntan. Dessa placerings- och lånealternativ, de s.k. stående faciliteterna, säkerställer att dagslåneräntan alltid ligger mellan Riksbankens in- och utlåningsräntor. Nivån på dagslåneräntan påverkar nivån på finansinstitutens in- och utlåningsräntor, som i sin tur har betydelse för aktiviteten i ekonomin och därmed för inflationen.

För att styra dagslåneräntan till en önskad nivå använder sig Riksbanken av s.k. repotransaktioner (från engelskans repurchase agreement = återköpsavtal). En repa är ett avtal om försäljning och återköp av värdepapper. Riksbanken genomför repotransaktioner en gång i veckan. När Riksbanken köper värdepapper i repotransaktionen tillförs marknaden likviditet, och då Riksbanken en vecka senare säljer tillbaka värdepappren till ett förutbestämt pris dras likviditet in från marknaden. Den ränta Riksbanken tillämpar vid dessa transaktioner är reporäntan, och den utgör alltså skillnaden i pris mellan köpet och återförsäljningen. Genom dessa operationer styr Riksbanken likviditeten i banksystemet så att dagslåneräntan ligger i paritet med reporäntan. Nivån på reporäntan ligger alltid mellan Riksbankens in- och utlåningsräntor.

Den i detta sammanhang väsentliga slutsatsen är att Riksbankens ränta är en ränta av det slag som direktivet förutsätter. Den kan därför användas som referensränta för bestämmande av dröjsmålsräntan för fordringar som täcks av direktivet.

En fråga som bör ställas är då om svensk lag måste ändras på den här punkten. Enligt räntelagen (1975:635) är diskontot i dag referensränta vid bestämning av dröjsmålsräntan. Diskontot beräknas fyra gånger om året på basis av de marknadsräntor som har gällt under det föregående kvartalet.

Medlemsstaterna får avvika från regleringen i direktivet så länge avvikelserna är till borgenärernas fördel. Det skulle alltså i och för sig vara möjligt att ha en annan referensränta än reporäntan. Diskontot beräknas emellertid numera på grundval av tidigare marknadsräntor, medan nivån på reporäntan ytterst styrs av de penningpolitiska målen. Diskontot kan därför mycket väl komma att vara lägre än reporäntan. Så som diskontot bestäms i dag uppfyller det alltså inte direktivets krav på en referensränta. Riksbankens reporänta bör därför enligt regeringen användas som referensränta för beräkning av dröjsmålsränta för fordringar som omfattas av direktivet.

Ett byte av referensränta enbart för sådana fordringar som omfattas av direktivet skulle leda till att olika dröjsmålsräntor kom att gälla för olika fordringar. Exempelvis ränta på fordringar mellan privatpersoner eller konsumentfordringar skulle beräknas på grundval av diskontot, medan fordringar som avses i direktivet beräknades på grundval av reporäntan. Ett sådant system skulle vara otympligt och skapa gränsdragningsproblem. Skillnaden i räntenivå skulle troligen vara marginell men slumpmässig och omotiverad. Regeringen gör därför bedömningen att reporäntan bör gälla som referensränta även vid beräkning av dröjsmålsränta som avser fordringar som faller utanför direktivet.

Sist kan anmärkas att *Sveriges riksbank* föreslår att begreppet diskonto, som ju är välkänt och inarbetat, skall finnas kvar som benämning på den nya referensräntan. Detta skulle emellertid göra att begreppet får en annan innebörd än det tidigare haft. Även om innebörden av begreppet i och för sig har ändrats förut, anser regeringen att det är lämpligast att den nya räntan inte kallas för diskonto.

Regeringens förslag: En referensränta baserad på Riksbankens repo-ränta ersätter diskontot även i andra sammanhang där diskontot i dag används som lagstadgad referensränta.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan någon invändning.

Skälen för regeringens förslag: Diskontot tjänar som referensränta även i andra sammanhang än vid beräkning av dröjsmålsränta enligt räntelagen. Som exempel kan nämnas beräkning av avkastningsränta enligt 5 § räntelagen, ränta på fordringar som är förenade med panträtt när borgenären får betalt genom ett tillägg enligt 6 kap. 3 § jordabalken, 2 kap. 5 § lagen (1984:649) om företagshypotek eller 3 kap. 4 § sjölagen samt ränta på insatser enligt 2 kap. 6 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag. Frågan infinner sig om diskontot bör ersättas av repo-räntan som referensränta även vid beräkning av sådana andra författningsenliga räntor.

Diskontot har använts som lagenlig referensränta sedan räntelagen trädde i kraft den 1 januari 1976. Dessförinnan användes fasta räntor. Som exempel kan nämnas 9 kap. 10 § handelsbalken som gällde dröjsmålsränta ("Betalar han ej å föreskriven tid; gälde sedan sex för hundra om året"). Fördelen med att ha en referensränta som t.ex. diskontot är naturligtvis att lagenliga räntor anpassas till det rådande ränteläget.

I andra sammanhang har diskontot använts under betydligt längre tid. Benämningen diskonto kommer från den tid då allmänheten kunde belåna växlar i Riksbanken. Räntan kallades diskonto. Under efterkrigstiden utgjorde diskontot den ränta som bankerna betalade för sina krediter i Riksbanken. Krediter över ett visst belopp gavs dock till en högre ränta, den s.k. straffräntan. Genom diskontot och straffräntan påverkade Riksbanken bankernas in- och utlåningsräntor.

Villkoren och formerna för bankernas upplåning i Riksbanken har förändrats med åren. När ränteregleringen avskaffades år 1985, försvann det nära sambandet mellan Riksbankens nyckelräntor och marknadsräntorna. Diskontot och straffräntan styrde emellertid fortfarande kostnaderna för bankernas kortfristiga lån i Riksbanken. År 1986 ersattes dessa räntesatser av en räntetrappa. Därmed upphörde diskontot att ha en självständig betydelse som penningpolitiskt instrument. En förändring av diskontot har därefter snarast utgjort en anpassning till rådande ränteläge.

År 1988 anmälde Riksbanken att man avsåg att avskaffa diskontot, eftersom det inte längre hade någon penningpolitisk betydelse. Frågan behandlades i en departementspromemoria (Diskontot som referensränta, Ds 1989:76). Diskontot hade dock sedan införandet av räntelagen år 1976 och därefter kommit att få betydelse som referensränta för bestämning av olika slag av räntor i författningar och avtal. Av den anledningen gjordes bedömningen att det inte kunde avskaffas utan avsevärda negativa effekter. Systemet med diskonto behölls därför tills vidare.

Riksbanken bestämde år 1992 nya principer för fastställande av diskontot. Detta skulle därefter fastställas varje kvartal och beräknas som

genomsnittet av de närmast föregående kalenderkvartal dagligen noterade räntorna för sexmånaders statsskuldväxlar och femåriga statsobligationer, minskat med två och en halv procentenheter och avrundat till närmaste hel eller halv procentenhet. Ytterligare en förändring skedde den 1 juli 2000. Eftersom uppgiften att bestämma och offentliggöra diskontot inte längre hade något att göra med Riksbankens uppgifter i övrigt, flyttades uppgiften då över till Riksgäldskontoret (se prop. 1999/2000:50).

Vad som anförts visar att det knappast finns något självständigt skäl att behålla diskontot som lagenlig referensränta. Tvärtom finns det anledning att slopa diskontot, om eventuella negativa effekter av en sådan förändring kan bemästras utan stora problem. I ett läge där diskontots huvudsakliga funktion som lagstadgad referensränta tas över av en referensränta baserad på Riksbankens reporänta finns det uppenbarligen skäl att överväga om denna referensränta kan ersätta diskontot även i övrigt. Det skulle ge den positiva effekten att man slipper arbetet med att fastställa och offentliggöra två referensräntor.

Flera omständigheter talar även i övrigt mot att behålla diskontot som en lagstadgad referensränta vid sidan av en referensränta baserad på reporäntan. Ett system med olika referensräntor i olika författningar kan leda till omotiverade skillnader i räntenivåer som i vart fall i teorin kan vara betydande. Ett sådant system blir också oöverskådligt och svårbegripligt.

En särskild fråga är om ett byte av referensränta skulle ge upphov till betydande förändringar i räntenivån. När det beslöts att diskontot skulle beräknas som ett genomsnitt av vissa marknadsräntor, bestämdes också att det skulle göras ett avdrag om 2,5 procent för att det nya diskontot skulle hamna på en nivå motsvarande den gamla. Under den tid som diskontot har fastställts på det sätt som i dag gäller har det i stort sett alltid legat något lägre än reporäntan. Vid några få tillfällen har diskontot legat mer än två procent under reporäntan. Att ersätta diskontot med en reporäntebaserad referensränta kan därför medföra vissa räntehöjningar. I de sammanhang där lagenliga referensräntor är aktuella kan dock en sådan höjning inte anses vara av någon större betydelse.

Regeringens slutsats är att reporäntan framdeles genomgående bör användas i stället för diskontot som referensränta enligt lag.

Det kan tilläggas att för de fall där en annan ränta än diskontot utpekats som referensränta saknas det anledning att göra någon ändring, se t.ex. 24 § konsumentkreditlagen. I dessa fall har den angivna räntan använts för att den är lämplig i just det sammanhanget.

6.1.3 Diskontot som referensränta i avtal och domar

Regeringens bedömning: Diskontot behöver inte bevaras av den anledningen att det används som referensränta i avtal, domar m.m. Frågan om hur befintliga hänvisningar till diskontot skall tolkas bör inte lagregleras. Regeringen avser att ytterligare överväga frågan om diskontot bör behållas under en övergångsperiod.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

De flesta av **remissinstanserna** delar bedömningen eller lämnar den utan någon invändning. *Göta hovrätt, Domstolsverket, Sverigs advokatsamfund, Svenska Inkassoföreningen* och *Finansbolagens förening* anser att diskontot bör behållas under en övergångsperiod. *Stockholms tingsrätt, Nämnden för offentlig upphandling, Svenska Bankföreningen*, och *Företagarnas riksorganisation* förordar en lagreglering av frågan om hur befintliga hänvisningar till diskontot skall tolkas. *Riksskatteverket* anser att det behövs ett klagörande av att hänvisningar till diskontot skall avse den nya referensräntan vid verkställighet.

Skälen för bedömningen

Bör diskontot behållas som referensränta för avtal och domar?

Det är vanligt att det på andra ställen än i författningar hänvisas till diskontot för bestämning av en ränta. Särskilt i avtal torde ofta klausuler om ränta hänvisa till diskontot. Även i domar och beslut från myndigheter kan hänvisningar till diskontot finnas. Frågan är om det finns anledning att behålla diskontot för dessa fall.

När det gäller framtida avtal och domar torde det knappast finnas något behov av diskontot. Det finns andra räntor, t.ex. Riksbankens reporänta, som kan fylla den funktionen. För befintliga avtal och domar är situationen något annorlunda. Övergångsproblem kan uppstå om verksamheten att fastställa diskonto upphör.

Att diskontot försvinner innebär en ändrad förutsättning för de existerande avtal som hänvisar till diskontot för ränteberäkning. Några remissinstanser anser att det därför bör införas en bestämmelse om att en sådan hänvisning alltid skall avse referensräntan baserad på reporäntan eller i vart fall en bestämmelse där detta presumeras. En reglering av detta slag för redan ingångna avtal skulle i och för sig förenkla tillämpningen men skulle samtidigt gripa in i rådande avtalsförhållanden och bör undvikas, inte minst med tanke på att den skulle omfatta även avtal inom affärslivet. Det synes inte heller finnas något större praktiskt behov av en sådan reglering. Frågan om hur avtal skall tolkas brukar lämnas åt rättstillämpningen. Enligt regeringen talar också i detta fall övervägande skäl mot en lagreglering. Liksom annars får alltså avtalet i första hand tolkas med utgångspunkt i parternas vilja. Detta lär regelmässigt leda till att den nya referensräntan kommer att tillämpas. Några kostsamma eller tidsödande utredningar i tolkningsfrågan torde det sällan finnas anledning att göra.

Domar och beslut som innehåller föreskrifter om ränta hänvisar ofta till ett visst lagrum, t.ex. 6 § räntelagen. I dessa fall uppstår i princip inga problem vid ett byte av referensränta. Om domen eller beslutet har avfattats så att det hänvisas till diskontot, t.ex. för betalning av dröjsmålsränta, blir det i avsaknad av ett gällande diskonto fråga om att tolka denna föreskrift. Det saknas anledning att lagreglera just denna situation. Sannolikt framstår det också här i allmänhet som naturligt att tillämpa domen eller beslutet så att man i stället för diskontot använder den ränta som ersatt diskontot som referensränta, särskilt när hänvisningen till diskontot åter speglar en föreskrift med diskontot som referensränta.

Enligt regeringens bedömning kan övergångsproblemen knappast motivera ett fasthållande vid en ränta som i övrigt har spelat ut sin roll. Slutsatsen är alltså att verksamheten att fastställa diskonto bör upphöra.

Det kan för övrigt tilläggas att den ränta som i dag kallas diskonto inte är det diskonto som räntelagen hänvisade till vid dess tillkomst. I praktiken har således referensräntan bytts tidigare.

Bör diskontot finnas kvar under en övergångsperiod?

Några remissinstanser förordar att diskontot fastställs under en övergångsperiod. Parterna skulle då få tid att inrätta sig efter den nya situationen och ändra sina avtal i de fall det framstår som lämpligt.

Det finns dock problem med två olika parallellt existerande referensräntor. Bland annat kan tveksamheter ibland uppstå om vilken referensränta som skall tillämpas i det enskilda fallet. Detta problem kan gälla både för gamla och nya avtal. En ordning med två referensräntor kan också innebära ökade kostnader för borgenärer som hanterar stora mängder likartade räntefordringar. En kortare övergångsperiod skulle inte heller helt lösa eventuella svårigheter att tolka hänvisningar till diskontot i avtal och domar, eftersom hänvisningar till diskontot kommer att finnas kvar under överskådlig tid. Det framstår alltså som tveksamt om det är lämpligt med en övergångsperiod. Regeringen avser dock att ytterligare överväga frågan innan slutlig ställning tas. Uppgiften att fastställa diskontot är inte reglerad lag utan i förordningen (1996:311) med instruktion för Riksgäldskontoret (se 2 § fjärde punkten).

6.1.4 Offentliggörandet av referensräntan

Regeringens förslag: Riksbanken skall fastställa och offentliggöra nivån på referensräntan och under vilken period den skall gälla.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan någon invändning. *Sveriges riksbank* anser dock att Riksgäldskontoret bör fastställa och offentliggöra referensräntan.

Skälen för regeringens förslag: Direktivet innehåller inga bestämmelser om hur referensräntan skall fastställas och offentliggöras. Som nämnts gäller i dag att Riksgäldskontoret fastställer diskontot. Detta sker fyra gånger om året, varvid beslutet offentliggörs i Riksgäldskontorets författningssamling (se 2 § fjärde punkten förordningen [1996:311] med instruktion för Riksgäldskontoret). Informationen finns också på Riksgäldskontorets hemsida.

Den ränta som enligt förslaget kommer att gälla som referensränta är en ränta som redan i dag bestäms av Riksbanken. Det hindrar i och för sig inte att Riksgäldskontoret, som löpande får underrättelser om nivån på reporäntan av Riksbanken, skulle kunna fastställa och offentliggöra referensräntan. Som Riksbanken påpekar ligger uppgiften att fastställa en referensränta utanför Riksbankens huvudsakliga arbetsuppgifter. Referensräntan baseras dock på en ränta som tillhandahålls av nationalbankerna och i andra medlemsstater lär uppgiften komma att läggas på

landets nationalbank. För en utomstående framstår det därför som naturligt att Riksbanken fastställer och offentliggör referensräntan. Regeringen anser att övervägande skäl talar för att Riksbanken får uppgiften.

Den räntenivå som skall gälla enligt direktivet skall fastställas två gånger om året, att gälla för det kommande halvåret. För att ingen tveksamhet skall uppkomma bör Riksbanken fastställa och offentliggöra referensräntan genom särskilda beslut två gånger om året. De närmare formerna för hur detta skall ske bör bestämmas av Riksbanken.

6.2 Ränta vid sena betalningar

6.2.1 Direktivets och räntelagens tillämpningsområde

Direktivets reglering om ränta vid sena betalningar (dröjsmålsränta) består av bestämmelser om förutsättningarna för dröjsmålsränta, tidpunkten för när dröjsmålsränta börjar löpa och nivån på dröjsmålsräntan. Motsvarande bestämmelser finns i räntelagen. Till stor del uppfyller dessa bestämmelser direktivets krav, dvs. bestämmelserna ger borgenären det skydd som direktivet kräver. På några punkter skiljer sig dock regelverket åt på ett sådant sätt att ändringar måste göras för att direktivets krav skall uppfyllas. Det gäller dels vilken referensränta som skall användas, dels förutsättningarna för att dröjsmålsränta skall börja löpa och dels betalningsfristen när förfallodag inte har bestämts i förväg.

Det är naturligt att dessa ändringar görs i räntelagen. Direktivet och räntelagen har dock inte samma tillämpningsområde. Direktivet gäller betalningar som avser likvid för varor eller tjänster mellan företag eller mellan företag och myndigheter (handelstransaktioner). Räntelagens tillämpningsområde är betydligt bredare än direktivets. Lagen är tillämplig på alla penningfordringar på förmögenhetsrättens område och omfattar t.ex. fordringar på grund av konsumentköp och fordringar som inte avser ersättning för varor eller tjänster. Vid genomförandet av direktivets bestämmelser får alltså ställning tas till om ändringarna bör träffa även andra fordringsförhållanden än sådana som har sitt ursprung i handelstransaktioner enligt direktivets definition eller om särbestämmelser bör införas.

Såvitt gäller frågan om vilken referensränta som skall användas har frågan om tillämpningsområdet diskuterats ovan i avsnitt 6.1.1. Slutsatsen var att den nya referensräntan bör användas för beräkning av dröjsmålsränta även för fordringar som faller utanför direktivets tillämpningsområde.

6.2.2 Rätten till dröjsmålsränta

Regeringens bedömning: Räntelagen uppfyller direktivets krav i fråga om rätt till dröjsmålsränta.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna delar bedömningen eller lämnar den utan någon invändning.

Borgenärens rätt till dröjsmålsränta

Enligt direktivet skall medlemsstaterna säkerställa att en borgenär är berättigad till dröjsmålsränta om han har fullgjort sina avtalsenliga och lagenliga skyldigheter och inte har mottagit det förfallna beloppet i tid (artikel 3.1 c). Det skall dock inte gälla om gäldenären inte är ansvarig för dröjsmålet.

En förutsättning för att borgenären skall ha rätt till dröjsmålsränta enligt direktivet är alltså att han har fullgjort sina skyldigheter enligt avtal och lag. De skyldigheter som borgenären har i detta sammanhang är i huvudsak, med tanke på direktivets tillämpningsområde, att leverera varor och utföra tjänster. När skyldigheterna har fullgjorts och en förfallen fordran inte har betalats i tid, har borgenären rätt till dröjsmålsränta.

Räntelagen ger borgenären rätt till dröjsmålsränta om gäldenären inte har betalat förfallet belopp i tid. I detta ligger också att borgenären skall ha uppfyllt sina skyldigheter enligt lag och avtal. Har han inte gjort det, är ju beloppet inte förfallet till betalning. I detta avseende skiljer sig således inte direktivets och räntelagens bestämmelser åt.

En tvingande eller dispositiv rätt?

Ordalydelsen i den aktuella bestämmelsen i direktivet kan leda tanken till att borgenärens rätt till ränta är ovillkorlig om förutsättningarna är uppfyllda. Det skulle då inte vara möjligt att avtala bort rätten till dröjsmålsränta. Men sakliga skäl talar för att bestämmelsen ändå bör uppfattas på det sättet att borgenären enbart skall ha en dispositiv rätt till ränta. En tvingande regel skulle nämligen komma i konflikt med jämningsregeln i artikel 3.3 (se avsnitt 8.1). Om bestämmelsen var tvingande, skulle en klausul om att ingen dröjsmålsränta skall utgå vid dröjsmål vara ogiltig i sig. Eftersom det saknas bestämmelser i direktivet om vad som skall gälla i stället i fråga om ränta vid dröjsmål, skulle sannolikt den lagenliga räntan tillämpas. Ett avtalsvillkor om att dröjsmålsränta inte skall utgå får ofta anses vara grovt oskäligt mot borgenären. Det gör att även jämningsregeln blir tillämplig. Enligt dessa bestämmelser kan domstolen bestämma skäliga betalningsvillkor som avviker från de lagenliga, t.ex. en lägre dröjsmålsränta än den lagenliga. En tvingande bestämmelse om rätt till dröjsmålsränta skulle alltså inte harmoniera med jämningsregeln.

Av direktivets systematik följer därför att bestämmelsen om dröjsmålsränta bör anses tillförsäkra borgenären en dispositiv rätt till ränta men alltså inte en tvingande sådan rätt. Också på denna punkt överensstämmer räntelagen med direktivet.

Undantag från rätten till dröjsmålsränta

Helt undantagslös är inte borgenärens rätt till dröjsmålsränta enligt direktivet. Rätten till ränta gäller, som nämnts, inte om gäldenären inte är ansvarig för dröjsmålet. Vilka situationer man närmare syftar på, där gälde-

nären inte kan hållas ansvarig, framgår inte av bestämmelsen. Räntelagen innehåller en liknande bestämmelse om begränsning av borgenärens rätt till dröjsmålsränta. Eftersom direktivet ger borgenärerna ett s.k. minimiskydd, får undantaget från borgenärens rätt till ränta inte vara mer omfattande än vad direktivet ger utrymme för.

I räntelagen ges en möjlighet att utifrån en skälighetsbedömning jämka en ränta (8 §). Det gäller om gäldenären har varit förhindrad att betala i tid på grund av sjukdom, arbetslöshet eller annan liknande omständighet som han inte har kunnat råda över. Jämkningsmöjligheten är främst avsedd att tillämpas när gäldenären är en privatperson. I motiven sägs att jämkning skall kunna ske bara vid sådana fall då en underlåtenhet att betala beror på sjukdom eller annan genomgripande personlig händelse. Om gäldenären är en företagare, bör jämkning normalt komma i fråga bara beträffande privata skulder. För småföretagare sägs det emellertid att det någon gång kan finnas anledning att jämka även ränta på andra skulder (se prop. 1986/87:72 s. 19).

Möjligheten att jämka rätten till dröjsmålsränta i förhållanden mellan näringsidkare är alltså liten. Den måste bedömas vara klart mer begränsad än direktivets undantag och sålunda mer förmånlig för borgenären. Jämkningsregeln i räntelagen ligger därför väl inom direktivets ram.

6.2.3 Från vilken dag skall dröjsmålsränta betalas?

Regeringens förslag: När förfallotiden inte är avtalad, skall dröjsmålsräntan betalas från den dag som infaller trettio dagar efter det att borgenären har avsänt en räkning eller på något annat sätt framställt krav på betalning. Denna frist skall gälla även för ränta på fordringar som avser skadestånd.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan någon invändning.

Skälen för regeringens förslag

När förfallotiden är avtalad

För de fall då en förfalldag eller betalningsperiod har fastställts i avtalet skall medlemsstaterna säkerställa att dröjsmålsränta skall betalas *från dagen efter* förfalldagen eller betalningsperioden (artikel 3.1 a). Med betalningsperiod avses en tidsperiod under vilken gäldenären skall fullgöra betalningen. Detta kan ske i form av flera delbetalningar under perioden.

Enligt räntelagen gäller att räntan börjar löpa *från* förfalldagen. Om betalning skall ske genom delbetalningar, utgår dröjsmålsränta när delbetalningen har förfallit till betalning (3 §). Bestämmelserna i räntelagen är alltså mer gynnsamma för borgenären än direktivets krav. Det finns ingen anledning att ändra på räntelagens bestämmelser i dessa avseenden.

Direktivet har en särskild reglering som behandlar situationen när förfallodag eller betalningsperiod inte har fastställts i avtalet (artikel 3.1 b). Enligt huvudregeln skall dröjsmålsränta betalas trettio dagar efter den dag då gäldenären mottog en faktura eller en likvärdig begäran om betalning (punkt 1). Om det råder osäkerhet om dagen för mottagande av fakturan, skall ränta utgå trettio dagar efter dagen för mottagande av varorna eller tjänsten (punkt 2). Om gäldenären mottar fakturan eller en likvärdig begäran om betalning innan varorna eller tjänsten mottagits, skall ränta utgå trettio dagar efter mottagandet av varorna eller tjänsten (punkt 3). Om slutligen varorna eller tjänsten skall godkännas eller kontrolleras enligt avtalet eller enligt lag och gäldenären mottar fakturan eller en likvärdig begäran om betalning tidigare, skall ränta utgå trettio dagar efter den dagen då kontrollen sker (punkt 4).

Gäldenären får alltså enligt direktivet trettio dagar på sig att betala efter det att

- fakturan mottagits,
- varorna eller tjänsten mottagits eller
- varorna eller tjänsten godkänts eller kontrollerats enligt avtal eller lag, beroende på vilket som sker senast.

Ungefär motsvarande bestämmelse finns i räntelagen. Ränta utgår på förfallen fordran som inte betalas i tid från den dag som infaller en månad efter det att borgenären har avsänt räkning eller på något annat sätt framställt krav på betalning av bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta (4 § första stycket). Gäldenären är inte skyldig att erlægga ränta för tid innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

Tidpunkten för när dröjsmålsränta börjar löpa enligt huvudregeln i räntelagen är alltså den dag då borgenären har *avsänt* fakturan eller på något annat sätt framställt kravet, medan motsvarande tidpunkt i direktivet är den dag då gäldenären har *mottagit* kravet. Frågan om vilken tidpunkt som bör gälla behandlades i motiven till räntelagen (se prop. 1975:102 s. 86 f.). Som skäl för att låta tidpunkten för avsändandet vara avgörande angavs att det finns praktiska svårigheter för borgenären att visa när mottagande har skett och att en regel om mottagningstillfället skulle avvika från den praxis som f.n. allmänt gäller vid utsändande av räkningar och som innebär att betalningsfristen löper från räkningens datum. Det finns inte anledning att nu frångå den bedömningen. Eftersom räntelagens bestämmelse alltså är mer förmånlig för borgenären än vad direktivet kräver, behöver bestämmelsen inte ändras.

I direktivet har betalningsfristen innan dröjsmålsränta börjar löpa bestämts till, som längst, trettio dagar. Motsvarande frist enligt räntelagen är en månad (4 §). I det förslag till räntelag som remitterades till Lagrådet föreslog regeringen att fristen skulle vara trettio dagar, vilket var den gängse fristen i affärssammanhang. På Lagrådets inrådan ändrades dock fristen till en månad, eftersom det ansågs bättre överensstämmande med de principer som allmänt gäller för angivande av frister i lagtext och bestämmelsen skulle gälla även utanför affärslivet (se prop. 1975:102 s. 155 och 202 f.). När det gäller fordringsförhållanden på det område där direktivet är tillämpligt, dvs. inom affärslivet, kan månadsfristen inte

behållas. Att bestämma en annan, kortare, frist än den trettiodagarsperiod som direktivet ställer som maximigräns, t.ex. fyra veckor, är inte motive- rat. Det gäller särskilt som trettiodagarsfristen fortfarande torde vara van- lig inom affärslivet. För att undvika två så snarlika frister som en trettio- dagarsfrist för fordringar inom affärslivet och en månadsfrist för andra fordringar anser regeringen att trettiodagarsfristen bör gälla generellt. Den bör alltså gälla också för fordringar som inte omfattas av direktivet, t.ex. konsumentfordringar och fordringar mellan privatpersoner, och även för fordringar på skadestånd (4 § andra stycket).

6.2.4 En automatisk rätt till dröjsmålsränta

Regeringens förslag: I fordringsförhållanden mellan näringsidkare skall det inte behöva anges att underlåtenhet att betala medför skyl- dighet att betala ränta. Detsamma skall gälla när en näringsidkare har en fordran på en myndighet eller ett annat offentligt organ som avser betalning för varor eller tjänster.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan någon invändning.

Skälen för regeringens förslag: Enligt direktivet börjar ränta löpa ef- ter det att betalningsfristen gått ut utan att det krävs någon åtgärd från borgenären (artikel 3.1 b). Enligt räntelagen krävs däremot, för att ränta skall börja löpa, att det i en betalningsanmodan anges att dröjsmål med betalning medför skyldighet att betala ränta (4 § första stycket).

Kravet på borgenären att i en betalningsanmodan ange att ränta börjar löpa vid dröjsmål kan inte behållas när det gäller fordringar som omfattas av direktivet (handelstransaktioner).

Bestämmelsen i räntelagen är generell och omfattar även t.ex. konsu- mentfordringar och fordringar mellan enskilda. Till skillnad mot vad som gäller i affärslivet torde det i fordringsförhållanden utanför affärslivet vara relativt vanligt att dröjsmålsränta inte krävs. En regel om automatisk ränta skulle inte vara lämplig i fordringsförhållanden mellan privat- personer eller när det gäller fordringar mot konsumenter. Kravet på upplysning om ränta i en betalningsanmodan bör alltså i princip behållas för de fordringar som inte omfattas av direktivet.

Direktivet gäller fordringar på betalning för varor eller tjänster. När det gäller fordringsförhållanden mellan näringsidkare saknas det skäl att be- gränsa bestämmelsen till att omfatta endast sådana fordringar. I förhål- landen mellan näringsidkare torde det i allmänhet vara normalt att dröjsmålsränta utgår, och en avgränsning skulle ge upphov till onödiga gränsdragningsproblem. Såvitt gäller fordringar på det allmänna när det allmänna inte agerar som näringsidkare är situationen annorlunda. Direk- tivets bestämmelser är anpassade för affärslivet. Det allmännas verksam- het spänner över ett stort område, och fordringar på det allmänna kan vara av vitt skilda slag. I vissa fall kan en regel om automatisk ränta vara olämplig. För fordringar på det allmänna bör därför regeln om automa- tisk ränta begränsas till att gälla fordringar som avser betalning för varor eller tjänster, dvs. i enlighet med direktivets krav.

I lagrådsremissen föreslogs beträffande fordringar på myndigheter eller offentliga organ ingen begränsning i fråga om vilka borgenärer som skulle ha en automatisk rätt till ränta. Som *Lagrådet* har förordat bör dock även beträffande dessa fordringar en begränsning lämpligen göras till näringsidkare.

6.2.5 Nivån på dröjsmålsräntan

Regeringens bedömning: Den lagstadgade dröjsmålsräntan skall även fortsättningsvis vara referensräntan med ett tillägg av åtta procentenheter.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna delar bedömningen eller lämnar den utan någon invändning. *Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet* anser dock att ett tillägg av sju procent är tillräckligt.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt direktivet skall räntenivån för dröjsmålsräntan vara summan av den reporänta som beskrivs (referensräntan) och åtminstone sju procentenheter, såvida inte annat anges i avtalet (artikel 3.1 d). Dröjsmålsräntan skall alltså bestå av referensräntan och ett tillägg.

Enligt motsvarande bestämmelse i räntelagen är tillägget vid beräkning av dröjsmålsränta åtta procentenheter (6 §). Tillägget är alltså tillräckligt stort för att uppfylla direktivets krav.

Som *Lagrådet* har påpekat innebär ett byte av referensränta från diskontot till reporäntan i praktiken att dröjsmålsräntan blir högre än den annars skulle ha varit (f.n. är diskontot 1,5 procent och reporäntan 3,75 procent). Det kan därför övervägas om tillägget bör minskas till de sju procent som direktivet föreskriver. Diskontot beräknas numera som genomsnittet av vissa marknadsräntor med ett avdrag av två och en halv procent. Avdraget gjordes för att diskontot skulle hamna på samma nivå som tidigare. Sedan det nya beräkningssättet infördes har emellertid skillnaden mellan marknadsräntorna och den penningpolitiska styrräntan minskat betydligt. I förhållande till dagens räntenivåer kan alltså avdraget sägas vara alltför stort och diskontot därmed för lågt i förhållande till vad som gällde tidigare och vid räntelagen tillkomst. Hade diskontot fortsatt att fastställas enligt de principer och förutsättningar som gällde vid räntelagens tillkomst, skulle diskontot sannolikt ha varit i nivå med reporäntan. I de sammanhang där lagenliga räntor som bygger på referensränta används lär den skillnad i ränteläge som bytet av referensränta kan antas ge upphov till knappast vara av någon avgörande betydelse. Med hänsyn till detta gör regeringen bedömningen att skillnaden i ränteläge inte motiverar att storleken på tillägget ändras.

En annan fråga är om ett tillägg på åtta procent ändå är för högt, särskilt i tider när ränteläget i övrigt är lågt. För att komma tillrätta med problemet att tillägget uppfattas som alltför högt – eller lågt – beroende på vilken nivå referensräntan har skulle även tillägget behöva göras rörligt. En sådan konstruktion är dock inte möjlig enligt direktivet, i vart fall inte fullt ut. I dagens läge kan ett tillägg på sju procent visserligen tyckas vara tillräckligt som kompensation och påtryckningsmedel, men detta är

6.2.6 Möjlighet att för vissa kategorier av avtal föreskriva längre tidsfrister för betalning

Regeringens bedömning: Det saknas skäl att införa författningsbestämmelser om längre betalningsfrister för vissa kategorier av fordringar.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna delar bedömningen eller lämnar den utan någon invändning.

Skälen för regeringens bedömning: Medlemsstaterna kan för vissa kategorier av avtal fastställa den tidsfrist efter vilken ränta skall betalas till högst 60 dagar (artikel 3.2). Det gäller under förutsättning att medlemsstaterna antingen hindrar avtalsparterna från att överskrida denna tidsfrist eller fastställer en obligatorisk högre räntesats som väsentligt överskrider den lagstadgade räntan. Detta är alltså en möjlighet att avvika från den trettiodagarsfrist som annars gäller (jfr artikel 3.1 b).

Något behov för svensk del av att lagstifta om längre betalningsfrister beträffande vissa typer av avtal torde inte finnas. Parterna har ju möjlighet att själva komma överens i avtalet om en senarelagd förfallodag, om det skulle finnas behov av en längre betalningsfrist.

7 Ersättning för indrivningskostnader

Regeringens bedömning: Direktivets krav att borgenären skall ha rätt till skälig ersättning för indrivningskostnader är uppfyllda genom redan befintliga bestämmelser.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

De flesta av **remissinstanserna** delar bedömningen eller lämnar den utan någon invändning. Några av dem menar att direktivet bör föranleda vissa ändringar. *Finansbolagens förening* och *Sveriges Inkassoorganisation* anser att schablonersättningar för indrivningskostnader bör differentieras i förhållande till skuldens storlek. *Sveriges Inkassoorganisation* och *Företagarnas Riksorganisation* anser att det bör införas ersättningsmöjligheter för processkostnader hos kronofogdemyndigheten.

Skälen för regeringens bedömning

Regleringen i direktivet

Enligt direktivet skall borgenären ha rätt till ersättning för vissa indrivningskostnader (se närmare nedan). Enligt svensk lag har borgenärerna redan i dag – till skillnad från vad som gäller i många andra medlemsstater – en relativt omfattande rätt till ersättning för sådana kostnader. I

själva verket ligger de nordiska medlemsstaternas reglering i stor utsträckning till grund för direktivets bestämmelse i denna del. Sverige hörde till de stater som i förhandlingarna om direktivet starkt förespråkade en bestämmelse om rätt till ersättning för indrivningskostnader.

Medlemsstaterna skall säkerställa att, utom i de fall då gäldenären inte är ansvarig för dröjsmålet, borgenären skall ha rätt till skälig ersättning för alla relevanta indrivningskostnader som han har ådragit sig till följd av gäldenärens sena betalning (artikel 3.1 e). Indrivningskostnaderna skall stå i överensstämmelse med principerna om öppenhet och proportionalitet när det gäller skulden i fråga. Med iakttagande av dessa principer får medlemsstaterna fastställa högsta belopp för indrivningskostnader för skulder av olika storlek.

Kostnaderna skall alltså vara relevanta och orsakade av betalningsdröjsmålet. Kravet på att kostnaderna skall vara relevanta får ses som en viss inskränkning i borgenärens rätt till ersättning. Rätten till ersättning torde alltså gälla bara för kostnader som är betydelsefulla i sammanhanget.

I stort sett bör kostnader för inkasso, rättegångar och utsökning omfattas av bestämmelsen. Kostnader för fakturering faller däremot utanför. Det gäller redan på grund av att detta inte är en kostnad som orsakas av något betalningsdröjsmål. Kostnader för påminnelser kan visserligen sägas vara orsakade av ett betalningsdröjsmål men kan knappast anses vara en indrivningskostnad i direktivets mening. Avsikten med en påminnelse är ju att gäldenären själv, utan påtryckning, skall betala fordringen. Det är då knappast fråga om indrivning (engelska: recovery). Påminnelsekostnader får sålunda anses falla utanför begreppet indrivningskostnader. En borgenär kan ansöka om att en gäldenär försätts i konkurs i syfte att utöva påtryckning för att få betalt för sin fordran. Det egentliga syftet bakom borgenärens rätt att ansöka om gäldenärens försättande i konkurs är emellertid att borgenären skall kunna bevaka sin rätt i förhållande till andra borgenärer när gäldenären är insolvent. Därför kan även borgenärer vars fordringar inte har förfallit till betalning ansöka om konkurs. Kostnader som en borgenär har haft för att ansöka om en gäldenärs försättande i konkurs bör alltså inte heller anses vara indrivningskostnader enligt direktivet.

Sammanfattningsvis måste nationell rätt innehålla regler som ger borgenären rätt till ersättning för inkassokostnader, rättegångskostnader och utsökningskostnader.

Inkassokostnader

Regler om ersättning för inkassokostnader finns i lagen (1981:739) om ersättning för inkassokostnader m.m. Ersättning utgår för krav rörande skulden, om kravbrev som har utformats på ett sådant sätt som anges i 5 § inkassolagen (1974:182) har lämnats över eller sänts till gäldenären. Ersättning utgår också för upprättande av en fullständig plan för amortering av återstående del av skulden, om planen har tillkommit i samråd med gäldenären samt har satts upp skriftligt och lämnats över eller sänts till gäldenären (3 §). Ersättningsskyldigheten gäller dock endast om kostnaderna har varit skäligen påkallade för att ta tillvara borgenärens rätt (4 § första stycket). Ersättningen är schabloniserad (se 4 § andra stycket

Rättegångskostnader

Fordringar kan drivas in genom att borgenären ansöker om betalningsföreläggande (summarisk process). Ersättning för kostnader i den summariska processen utgår om ett utslag meddelas. Ersättning utgår för eget arbete och för arvode till ombud eller biträde, i regel enligt schablon, samt för vissa kostnader (se 1 och 3 §§ förordningen [1991:340] om ersättning för kostnader i mål om betalningsföreläggande eller handräckning hos kronofogdemyndighet).

Det är också möjligt för borgenären att vända sig direkt till domstol. Har gäldenären inte gjort någon invändning mot fordringsanspråket, är det dock meningen att den summariska processen skall användas i första hand. Sålunda är ersättningen i sådana fall begränsad till vad borgenären skulle ha fått om målet i stället hade avgjorts genom den summariska processen (18 kap. 3 a § rättegångsbalken). I andra fall är huvudregeln att ersättning för rättegångskostnader skall motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden varit skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt (18 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken).

Särskilda bestämmelser gäller om målet rör ett mindre värde (se 1 kap. 3 d § och 18 kap. 8 a § rättegångsbalken). Ersättningen för rättegångskostnader är då begränsad och schabloniserad.

Utsökningskostnader

Betalar inte gäldenären frivilligt trots att det finns ett utslag eller en dom, kan borgenären vända sig till kronofogdemyndigheten för verkställighet (utsökning). Vad som gäller i fråga om kostnadsersättning i utsökningsmål beror i viss mån på om målet är allmänt eller enskilt. Allmänna mål är huvudsakligen sådana som gäller indrivning av offentligrättsliga fordringar, medan enskilda mål gäller indrivning av huvudsakligen privaträttsliga fordringar.

Direktivets bestämmelser avser endast fordringar som grundar sig på s.k. handelstransaktioner, dvs. fordringar på betalning som grundas på avtal om köp eller liknande av varor eller tjänster mellan företag eller mellan företag och offentliga organ (se artikel 1 och 2.1). Indrivning av sådana fordringar skall enligt utsökningsbalken behandlas som enskilda mål även när staten eller annan företrädare för det allmänna är part.

En borgenärs kostnader för utsökning kan sägas vara av två slag, dels kostnader som en borgenär kan ha för upprättande av en ansökan och kostnader för en eventuell inställelse m.m., *processkostnader*, dels kostnader som uppkommer för kronofogdemyndighetens åtgärder som vidtas på grund av ansökningsbalken, *förrättningskostnader*.

Processkostnader ersätts inte enligt svensk rätt. Mot bakgrund av att saken redan har prövats och att det nu endast är fråga om verkställighet har det antagits att en borgenär i allmänhet inte behöver anlita biträde eller vidta någon annan kostnadskrävande åtgärd för att bevaka sin rätt

och att detta också gäller för gäldenären. Något egentligt behov av ersättning för processkostnader vid kronofogdemyndigheten har därför inte ansetts föreligga (se prop. 1980/81 s. 827 f.).

För förrättningskostnader tar staten ut ersättning genom olika *utsökningsavgifter* enligt förordningen (1992:1094) om avgifter vid kronofogdemyndigheterna. Utsökningsavgifterna skall motsvara statens kostnader i processen. En *grundavgift* tas ut när en ansökan om verkställighet lämnas in. En *förberedelseavgift* tas ut inför en exekutiv försäljning av viss egendom, t.ex. fastighet, skepp eller luftfartyg. En *försäljningsavgift* tas ut när egendom säljs exekutivt. *Särskilda avgifter* tas ut för t.ex. anlåtande av värderingsman och mäklare samt för transporter och magasinering. Som princip skall gäldenären svara för förrättningskostnaderna. Gentemot staten svarar dock även borgenären. Borgenären kan åläggas att betala förrättningskostnader i förskott men har sedan rätt att få ersättning för dessa utlägg av gäldenären. Skulle gäldenären invända mot förrättningen och invändningen godtas eller borgenären återkalla ansökningsen, får borgenären dock stå för kostnaderna slutligt.

Överklagas ett beslut i ett utsökningsmål till domstol, kommer det att behandlas enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden. Rättegångskostnadsreglerna i rättegångsbalken tillämpas i fråga om ärenden där enskilda är motparter till varandra (32 §). Som enskild part ses även offentliga organ, om de i ärendet har samma ställning som en privat fysisk eller juridisk person (se prop. 1995/96:115 s. 118). De fordringsförhållanden som direktivet tar sikte på är grundade på privaträttsliga avtal. Rättegångskostnadsreglerna i rättegångsbalken bör alltså bli tillämpliga även när offentliga organ är inblandade i sådana fordringsförhållanden som direktivet reglerar.

Direktivets krav är uppfyllda

Den nu gjorda genomgången visar att en borgenär enligt svensk rätt har en omfattande rätt till ersättning för indrivningskostnader orsakade av en gäldenärs betalningsdröjsmål när det gäller sådana fordringsanspråk som direktivet är tillämpligt på. Att ersättning i vissa fall utgår efter schablon, t.ex. inkassoersättning eller ersättning vid den summariska processen, är något som direktivet uttryckligen ger utrymme för (se artikel 3.1 e sista meningen). När det talas om att medlemsstaterna får fastställa högsta (schablon-)belopp för indrivningskostnader för skulder av olika storlek, får det anses vara en möjlighet, inte en skyldighet.

Det är bara på en punkt som det skulle kunna råda viss tvekan om svensk rätts överensstämmelse med direktivet. Det gäller rätten till ersättning för processkostnader vid kronofogdemyndigheten. Som framgått finns det ingen rätt till ersättning för sådana kostnader enligt svensk rätt. Frågan är om direktivet kan anses kräva en sådan rätt.

Svaret på den frågan hänger bl.a. samman med hur utsökningsprocessen är utformad. Till skillnad mot vad som gäller i andra länder har kronofogdemyndigheten en långt gående skyldighet att efterforska tillgångar hos gäldenären ex officio. De processkostnader som en part kan vidkännas för att ta tillvara sin rätt i ett utsökningsmål hos kronofogdemyndigheten är bl.a. av det skälet i allmänhet obetydliga. Direktivet kräver endast att ersättning skall utgå för *relevanta* kostnader. Efter-

som det saknas egentligt behov av ersättning för processkostnader hos kronofogdemyndigheten, anser regeringen att den omständigheten att ersättning inte utgår för dessa kostnader ligger i linje med direktivet.

Regeringens slutsats är alltså att svensk rätt innehåller de regler om ersättning för indrivningskostnader som kan anses krävas enligt direktivet. I denna del behövs alltså inga lagstiftningsåtgärder.

8 Oskäligen betalningsvillkor

8.1 Jämknings av oskäligen betalningsvillkor

Regeringens bedömning: Bestämmelsen i 36 § avtalslagen ger möjlighet att jämka betalningsvillkor i den omfattning som direktivet kräver.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna delar bedömningen eller lämnar den utan någon invändning. *Finansbolagens förening* anser dock att frågan bör analyseras vidare.

Skälen för regeringens bedömning: Direktivet innehåller en bestämmelse om jämkning av vissa betalningsvillkor som är grovt oskäligen mot borgenären (artikel 3.3). Medlemsstaterna skall se till att en överenskommelse om tidpunkt för betalning eller om konsekvenserna av sen betalning som inte överensstämmer med direktivets bestämmelser om dröjsmålsränta (se artikel 3.1 b–d och artikel 3.2) antingen inte skall vara verkställbar eller skall ge upphov till skadeståndsskyldighet, om överenskommelsen är grovt oskäligen mot borgenären. Därvid skall hänsyn tas till bl.a. om gäldenären har objektiva skäl att avvika från bestämmelserna i direktivet om dröjsmålsränta.

Vad bestämmelsen i första hand torde ta sikte på är villkor som begränsar eller tar bort borgenärens rätt till ränta vid dröjsmål utan att kompensation utgår på något annat sätt.

I svensk rätt finns det en generell möjlighet att jämka avtalsvillkor som bedöms vara oskäligen i 36 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Villkor får jämkas eller lämnas utan avseende om villkoret är oskäligen med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Om villkoret har sådan betydelse för avtalet att det inte skäligen kan krävas att detta i övrigt skall gälla med oförändrat innehåll, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet lämnas utan avseende. De situationer som nämns i bestämmelsen i direktivet (överenskommelser om tidpunkt för betalning och om konsekvenser av sena betalningar) ryms inom tillämpningsområdet för 36 §.

Följden av att en överenskommelse bedöms vara grovt oskäligen mot borgenären skall enligt direktivet vara att den antingen ”inte skall vara verkställbar” eller att den skall ”ge upphov till skadeståndsskyldighet”. Enligt 36 § gäller att villkor får jämkas eller lämnas utan avseende. Genom möjligheten att lämna villkor utan avseende får direktivets krav an-

ses vara uppfyllt, eftersom en överenskommelse som lämnas utan avseende inte kan verkställas.

Svensk rätt går längre än direktivet genom att 36 § slår till redan om villkoret är oskäligt. Det krävs alltså inte, som enligt direktivet, grov oskälighet, men direktivet tillåter detta (se artikel 6.2).

I direktivet anges att alla omständigheter skall beaktas vid bedömningen av om en överenskommelse är grovt oskälig. Det anges några specifika omständigheter som skall beaktas, nämligen handelsbruk och produktens beskaffenhet samt om gäldenären har objektiva skäl att avvika från direktivets bestämmelser. I 36 § nämns avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Det måste anses tillräckligt för att uppfylla direktivets krav. Handelsbruk och produktens beskaffenhet blir beaktade vid en bedömning enligt 36 §, eftersom just dessa omständigheter framstår som centrala.

I sista meningen i bestämmelsen i direktivet sägs att om en överenskommelse fastställs vara grovt oskälig skall de lagstadgade villkoren gälla, såvida inte de nationella domstolarna fastställer andra villkor som är skäliga. När det hänvisas till de lagstadgade villkoren, torde medlemsstaternas nationella bestämmelser avses. Enligt direktivet skall alltså antingen villkor enligt nationell lag eller villkor som bestämts av en domstol träda in i stället för den överenskommelse som bedömts vara grovt oskälig. Vid en jämkning enligt 36 § kan båda lösningarna bli aktuella. Om en domstol skulle anse att en avtalad dröjsmålsränta är oskäligt låg, kan domstolen bestämma att räntesatsen skall vara den lagstadgade eller fastställa en annan räntesats, enligt vad den finner skäligt med hänsyn till omständigheterna. Om en domstol lämnar ett villkor helt utan avseende, kommer dispositiv rätt att reglera frågan om räntan. Även en sådan lösning stämmer med direktivet.

Regeringen gör alltså bedömningen att 36 § ger möjlighet att jämka överenskommelser beträffande betalningsförseningar i den omfattning som direktivet kräver och att den även i övrigt innebär att direktivets eftersträvade resultat uppnås. Några lagändringar behöver följaktligen inte göras med anledning av direktivets bestämmelse.

8.2 Förbud mot oskäliga betalningsvillkor

Regeringens förslag: Avtalsvillkorlagen skall omfatta även villkor som ställs upp av en myndighet eller ett annat offentligt organ för ett avtal med näringsidkare enligt vilket denne skall tillhandahålla varor eller tjänster. Alla sammanslutningar som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare skall ha möjlighet att föra talan om förbud mot avtalsvillkor vid Marknadsdomstolen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan någon invändning.

Skälen för regeringens förslag

Vid sidan av de civilrättsliga reglerna om grovt oskäligen betalningsvillkor innehåller direktivet näringsrättsliga bestämmelser som skall hindra ett fortsatt bruk av sådana oskäligen betalningsvillkor. Medlemsstaterna skall säkerställa att det i borgenärers och konkurrenters intresse finns lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av villkor som är grovt oskäligen (artikel 3.4).

Lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare (avtalsvillkorlagen) ger en sådan möjlighet. I 1 § finns regler för villkor som en näringsidkare uppställer vid avtal med en annan näringsidkare. Om ett sådant villkor är att anse som oskäligt, kan Marknadsdomstolen förbjuda näringsidkaren att i fortsättningen uppställa samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall. Bestämmelserna i avtalsvillkorlagen skiljer sig dock på en del punkter från direktivets bestämmelser.

Tillämpningsområdet

Avtalsvillkorlagen gäller som nämnts mellan näringsidkare. Med näringsidkare förstås en fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk natur. Det innebär att lagen är tillämplig också på statliga och kommunala organ som bedriver näringsverksamhet. När det gäller betalningsvillkor mellan näringsidkare uppfyller avtalsvillkorlagen direktivets krav.

Direktivet är tillämpligt på offentliga myndigheter, varmed förstås varje upphandlande myndighet eller enhet enligt definitionen i direktiven om offentlig upphandling (se artikel 2.1). Upphandlande myndighet definieras i dessa direktiv som statliga, regionala eller lokala myndigheter, organ som lyder under offentlig rätt och sammanslutningar av en eller flera av dessa myndigheter eller organ som lyder under offentlig rätt.

Direktivet omfattar alltså även offentliga organ som inte bedriver näringsverksamhet. Exempelvis inköp till skolor och sjukhus som bedrivs i offentlig regi är handelstransaktioner som omfattas av direktivet. Avtalsvillkorlagens tillämpningsområde är således på denna punkt smalare än direktivets. Tillämpningsområdet för avtalsvillkorlagen måste därför breddas så att alla offentliga organ som skaffar varor eller tjänster mot ersättning omfattas. Det får därvid övervägas vilka begränsningar som bör gälla för offentliga organ som inte bedriver näringsverksamhet.

Direktivet är tillämpligt på avtal om tillhandahållande av varor och tjänster. Exempelvis fast egendom och immaterialrättigheter omfattas inte. Man kunde i och för sig tänka sig att avtalsvillkorlagen även här fick ett bredare tillämpningsområde än direktivet. Den nu aktuella utvidgningen är emellertid föranledd av direktivets krav, och något egentligt behov av den har inte konstaterats för svensk del. I praktiken torde det vara ett jämförelsevis obetydligt antal upphandlingsavtal som inte gäller varor eller tjänster. Enligt regeringens bedömning finns därför inte skäl att gå längre än vad direktivet kräver på denna punkt.

Direktivet är i princip begränsat till räntevillkor, medan avtalsvillkorlagen gäller för alla typer av villkor. Som *Lagrådet* har anfört får det dock anses föreligga tillräckligt starka skäl för ett vidare tillämpningsom-

råde. Möjligheten till förbud bör alltså inte vara begränsad till betalningsvillkor utan gälla även andra avtalsvillkor.

Direktivet omfattar endast villkor som ställs upp när det allmänna införskaffar varor eller tjänster, dvs. när det allmänna befinner sig i gälde-närnsrollen. Villkor som ställs upp när det allmänna säljer varor eller tjänster omfattas inte av direktivet. I förstone kunde det verka naturligt att införa en neutral reglering i avtalsvillkorlagen. Direktivet skulle inte hindra detta. Reglerna i direktivet, liksom reglerna i avtalsvillkorlagen, är emellertid avsedda för affärslivet. När ett offentligt organ levererar varor eller tjänster, sker detta ofta inte på affärsmässiga villkor. Konsekvenserna av en sådan utvidgning skulle därför vara svårförutsedda samtidigt som det är tveksamt om det finns något behov. När det allmänna driver verksamhet av ekonomisk natur, omfattas villkor som ställs upp redan i dag av avtalsvillkorlagen oavsett om det allmänna uppträder som köpare eller säljare.

I sammanhanget kan nämnas att Lagrådet vid antagandet av avtalsvillkorlagen föreslog en utvidgning av tillämpningsområdet som i stort sett överensstämmer med den nu föreslagna (se prop. 1983/84:92 s. 26 f.).

Förutsättningarna för förbud

Direktivet kräver att det skall finnas lämpliga och effektiva medel för att förhindra den fortsatta användningen av grovt oskäligen villkor (artikel 3.4), varvid alla omständigheter i fallet inklusive gott handelsbruk och produktens beskaffenhet skall beaktas.

Vid en bedömning av om ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt skall enligt avtalsvillkorlagen särskild hänsyn tas till behovet av skydd för den som intar en underlägsen ställning (2 §). Det innebär i realiteten att det skall göras en bedömning med hänsyn till alla omständigheter men med särskild hänsyn till det utpekade skyddsbehovet. Detta betyder i sin tur att det skall tas hänsyn även till sådana omständigheter som nämns i direktivtexten. Detta framgår tydligt av motiven (se prop. 1983/84:92 s. 20), och det bedöms inte nödvändigt att peka ut omständigheterna även i lagtexten.

Enligt avtalsvillkorlagen gäller vidare att ett förbud skall meddelas endast om det är påkallat från allmän synpunkt (2 § andra stycket). Det skall kunna antas att ett visst avtal eller ett visst villkor kommer att användas under liknande omständigheter mot andra näringsidkare. Om det inte finns skäl för ett sådant antagande, bör Marknadsdomstolen lämna talan utan bifall (se prop. 1983/84:92 s. 21 f.).

Någon motsvarande bestämmelse finns inte i direktivet. Den uttryckliga avsikten med bestämmelsen i direktivet är dock att förhindra den fortsatta användningen av ett villkor. När en fortsatt användning av ett villkor inte är aktuell, behöver det rimligen inte heller finnas möjlighet att meddela ett förbud. Sålunda är direktivets begränsning av syftet väsentligen likvärdig med den begränsning som avtalsvillkorlagen innehåller genom att förbudet skall vara påkallat från allmän synpunkt. Lagen bör därför kunna behållas oförändrad på denna punkt.

Direktivet innehåller också en bestämmelse om talerätt i frågor om förbud mot grovt oskäligena betalningsvillkor (artikel 3.5). Vissa organisationer skall kunna vidta rättsliga åtgärder vid nationella domstolar eller andra myndigheter i syfte att förhindra den fortsatta användningen av grovt oskäligena villkor. Detta gäller organisationer som officiellt erkänns som företrädare för små eller medelstora företag eller som har ett legitimt intresse att företräda sådana företag.

Motsvarande bestämmelse i avtalsvillkorlagen ger en sammanslutning av näringsidkare, eller en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella villkoret har uppställts, rätt att ansöka om förbud (3 §). I stort sett torde kretsen taleberättigade vara densamma enligt lagen som enligt direktivet. Det kan dock finnas organisationer som har ett legitimt skäl att företräda näringsidkare som inte samtidigt är sammanslutningar av näringsidkare. Detta kan bero på organisationsformen. Med den nuvarande avgränsningen i avtalsvillkorlagen skulle sådana organisationer uteslutas ur kretsen taleberättigade. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen ändras till att omfatta även sådana sammanslutningar.

9 Återtagandeförbehåll

Regeringens bedömning: Direktivets bestämmelser om återtagandeförbehåll föranleder inga ändringar i svensk rätt.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna delar bedömningen eller lämnar den utan någon invändning.

Skälen för regeringens bedömning: Direktivet innehåller bestämmelser om återtagandeförbehåll (artikel 4). De lyder:

”1. Medlemsstaterna skall i enlighet med de nationella bestämmelser som är tillämpliga på grundval av internationell privaträtt föreskriva att säljaren behåller rätten till varorna tills full betalning erlagts om köparen och säljaren uttryckligen avtalat om ett återtagandeförbehåll innan varorna levererades.

2. Medlemsstaterna får anta eller bibehålla bestämmelser om delbetalningar som köparen redan erlagt.”

Hänvisningen till nationella bestämmelser i punkten 1 innebär att det inte är fråga om någon harmonisering av nationella regler om återtagandeförbehåll, ens på miniminivå. Så länge nationell rätt erkänner ett återtagandeförbehålls giltighet enligt ett annat lands lag, vilket är syftet med bestämmelsen, behövs ingen särskild föreskrift härom i lagen. Visserligen sägs att medlemsstaterna skall ”föreskriva” att säljaren behåller rätten till varorna enligt den tillämpliga lagen, men liksom i andra sammanhang behövs ingen särskild genomförandeåtgärd om rättsläget är tillräckligt klart. Att märka är också att det i den engelska versionen sägs: ”Member States shall *provide* in conformity with the applicable national provisions designated by private international law...”.

Syftet med bestämmelsen i direktivet är alltså att stadga en skyldighet för medlemsstaterna att erkänna giltigheten av avtal om återtagandeförbehåll med de begränsningar som gäller enligt det lands lag som är tillämplig på giltighetsfrågan. Syftet framgår tydligt av ingressen (se punkt 21).

Hur långtgående säljarens rätt att återta varor skall vara när andra till säljaren motstående intressen gör sig gällande, t.ex. i en obeståndssituation eller när köparen förfogat över varorna, lämnas till den nationella rätten i fråga att bestämma. Några krav på ändringar i svensk rätt följer alltså inte av bestämmelsen i direktivet.

Det kan i och för sig hävdas att bestämmelsen inte säger något annat än det självklara, nämligen att ”tillämplig lag skall tillämpas”. Vid förhandlingarna om direktivet hävdades emellertid, särskilt från kommissionen, att det behövdes en uttrycklig bestämmelse i direktivet för att säkerställa att ingen medlemsstat vägrade erkänna återtagandeförbehåll som är giltiga enligt ett annat lands lag – den i sammanhanget tillämpliga lagen – men inte giltiga enligt det egna landets lag. Det skulle också kunna hävdas att bestämmelsen är avsedd för den situationen att i en tvist ett visst lands lag är tillämplig på frågan om förbehållets giltighet mellan parterna, medan ett annat lands lag är tillämplig på frågan om förbehållets sakrättsliga giltighet. Det skulle kunna göras gällande att direktivet skall anses innebära att om förbehållet är sakrättsligt giltigt enligt den lag som gäller för giltighet mellan parterna så måste det ges sakrättslig giltighet även enligt den andra statens lag. Så skall bestämmelsen dock inte tolkas. Ser man bara till ordalydelsen är det förvisso inte den mest närliggande tolkningen. I förhandlingarna gjordes också helt klart att det inte var avsikten att genom en sådan omväg delvis harmonisera sakrätten, något som av flera parter inte heller ansågs möjligt enligt den rättsliga grund som direktivet vilar på.

Enligt svensk rätt erkänns återtagandeförbehåll när de är giltiga enligt den lag som är tillämplig på frågan om giltighet. Det gäller oavsett om det är giltigheten mellan parterna eller den sakrättsliga giltigheten som är i fråga. Några krav på ändringar i svensk rätt följer alltså inte av bestämmelsen i direktivet.

Bestämmelsen i artikel 4.2 om att medlemsstaterna får anta eller bibehålla bestämmelser om delbetalningar som köparen redan har erlagt fordrar inga genomförandeåtgärder för svenskt vidkommande.

10 Skyndsamt indrivning av obestridda fordringar

Regeringens bedömning: Den summariska processen vid kronofogdemyndigheten uppfyller direktivets krav på skyndsamt när det gäller möjligheten att få en exekutionstitel för en obestridd fordran.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna delar bedömningen eller lämnar den utan någon invändning.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt direktivet skall en borgenär kunna få en exekutionstitel inom normalt nittio dagar från ansökan, under förutsättning att gäldenären inte kommer med någon invändning (artikel 5.1). Dessa villkor skall gälla för alla borgenärer som är etablerade i EG (artikel 5.2). I tidsfristen skall inte inräknas den tid det tar att delge gäldenären handlingarna eller den tidsfördröjning som har orsakats av borgenären, t.ex. genom att denne gett in en ofullständig ansökan (artikel 5.3).

Några sådana tidsfrister finns inte i svenska författningar. Vad som sägs i direktivet är för övrigt ingen tidsfrist i egentlig mening utan en längsta normaltids som medlemsstaterna måste säkerställa.

Det normala tillvägagångssättet för en borgenär som har en förfallen obestridd fordran i Sverige är att använda sig av den summariska processen vid kronofogdemyndigheten. Förfarandet regleras i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning. Om det inte finns anledning för myndigheten att invända mot borgenärens ansökan, skall gäldenären föreläggas att yttra sig över den inom viss tid från det att han delgavs ansökningen. Tiden får inte utan särskilda skäl bestämmas till mer än två veckor (25 §). Om gäldenären inte bestrider ansökningen inom den angivna tiden, skall myndigheten snarast utfärda ett utslag (42 §).

Enligt statistik från Riksskatteverket för år 2000 är den andelen av målen som avslutas inom tre månader 86 procent (Årsredovisning för skatteförvaltningen och exekutionsväsendet, Budgetåret 2000, Riksskatteverket, s. 3). Då ingår i tremånadersperioden tiden för eventuella kompletteringar och delgivning av handlingarna. Om ett ärende inte har avslutats inom tre månader, beror det regelmässigt på att handlingarna inte har kunnat delges.

Den summariska processen vid kronofogdemyndigheten får alltså sägas uppfylla direktivets krav på snabbhet. Eftersom samma villkor gäller för alla borgenärer, är också kravet att samma villkor skall gälla för alla borgenärer som är etablerade i EG tillgodosett.

11 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag: Lagändringarna skall träda i kraft den 1 juli 2002. Har krav på betalning i fordringsförhållanden mellan näringsidkare framställts före ikraftträdandet, gäller för rätt till ränta äldre bestämmelser beträffande utformningen av kravet. Detsamma gäller för fordringar mot en myndighet eller ett annat offentligt organ som avser betalning för varor eller tjänster. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Regeringens bedömning: Ändringarna i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare föranleder inga övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget och delar bedömningen eller lämnar dem utan någon invändning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 8 augusti 2002 (artikel 6.1). Förslagen medför inga omfattande omställningsåtgärder. Det är lämpligt att de föreslagna lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2002.

Artikel 6.3 ger medlemsstaterna möjlighet att utesluta

- skulder som är föremål för ett insolvensförfarande mot gäldenären,
- avtal som har ingåtts före den 8 augusti 2002 och
- räntefordringar som understiger 5 euro.

Någon anledning att göra sådana generella undantag finns inte. Där-
emot behövs vissa övergångsbestämmelser.

Det är inte givet att den nya trettiodagarsfristen för betalning efter det att borgenären avsänt eller på annat sätt framställt ett krav på betalning bör gälla när en betalningsanmodan har framställts före ikraftträdandet. Med hänsyn till att skillnaden mellan gällande rätt (en månad) och 30-dagarsfristen är så liten kan det dock inte anses nödvändigt att låta den gamla regeln bestå för dessa situationer en kort tid efter ikraftträdandet.

Bestämmelsen om att näringsidkare i vissa fall inte behöver ange i en betalningsanmodan att ränta kommer att utgå vid dröjsmål bör däremot inte gälla för tiden före ikraftträdandet. Har borgenären i en betalningsanmodan inte angivit att ränta utgår vid dröjsmål, bör någon dröjsmålsränta alltså inte utgå om anmodan har sänts före ikraftträdandet.

Ränta som avser tid före ikraftträdandet bör beräknas enligt de gamla bestämmelserna, dvs. på basis av diskontot. Detta gäller såväl vid beräkning av dröjsmålsränta enligt räntelagen som vid beräkning av andra lag-enliga räntor där byte av referensränta sker enligt förslagen i denna pro-memoria.

Vidgningen av tillämpningsområdet för avtalsvillkorslagen föranleder ingen övergångsbestämmelse. Det innebär att ett förbud kan avse ett villkor som ett offentligt organ har uppställt i ett avtal före ikraftträdandet. Men förbudet kan inte direkt påverka det bestående avtalsförhållandet mellan parterna, och det behövs således inga övergångsbestämmelser för att förhindra en sådan effekt. Vidare kan det antas att en talan om ett förbud mot ett sådant villkor förs endast om det förmodas att villkoret kommer att tillämpas även i framtiden.

12 Kostnader

Förslagen torde inte föranleda några ökade kostnader för staten. Övergången till den s.k. reporäntan som referensränta för författningsevenliga räntor gör att Riksgäldskontoret kan befrias från uppgiften att räkna fram diskontot. Till viss del överförs dessa kostnader till Riksbanken, som enligt förslaget skall fastställa och offentliggöra den nya referensräntan. Eftersom denna ränta redan finns tillgänglig, uppkommer endast kostnader för själva fastställandebeslutet och offentliggörandet. Totalt sett bör kostnaderna för staten minska marginellt.

Att företagen skall få snabbare betalt är själva syftet med direktivets bestämmelser. Härvid bör vissa positiva ekonomiska effekter uppkomma, även om förändringarna jämfört med gällande svensk rätt är små. Mini-

miharmoniseringen bör också leda till en något enklare situation för företag i borgenärsrollen, framför allt genom att de inte behöver informera andra näringsidkare eller det allmänna om att utebliven eller försenad betalning medför skyldighet att betala dröjsmålsränta.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om ändring i räntelagen (1975:635)

4 § I annat fall än som avses i 3 § *skall ränta betalas* på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, från den dag som infaller *trettio dagar* efter det *att* borgenären har avsänt *en* räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av *ett* bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Galdenären är dock *inte* skyldig att *betala* ränta för *tiden* innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

I fordringsförhållanden mellan näringsidkare i deras yrkesmässiga verksamhet skall ränta betalas enligt första stycket utan att det när kravet framställs behöver anges att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Detsamma gäller när en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har en fordran på en myndighet eller ett annat offentligt organ på betalning för varor eller tjänster.

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som *inte* kan fastställas utan särskild utredning, *skall ränta betalas* på förfallet belopp från den dag som infaller *trettio dagar* efter det *att* borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Galdenären är dock *inte* skyldig att *betala* ränta för *tiden* innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

Oavsett vad som föreskrivs i första, *andra och tredje* styckena *skall ränta betalas* på förfallen fordran senast från dagen för delgivning av ansökan om betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

Trots bestämmelserna i tredje och fjärde styckena skall ränta betalas på en fordran, som avser skadestånd med anledning av ett uppsåtligt brott och inte skall utges som livränta, från den dag då skadan uppkom.

Paragrafen behandlar utgångspunkten för beräkning av dröjsmålsränta när förfallodagen inte är bestämd i förväg. Ändringarna har behandlats i avsnitt 6.2.3.

I *första stycket* har tidpunkten för när ränta skall börja löpa ändrats från en månad till trettio dagar. Detta är en anpassning till direktivets krav (se artikel 3.1 b).

Andra stycket är nytt. Det innehåller ett undantag från skyldigheten att meddela galdenären att underlåtenhet att betala i tid medför skyldighet att betala ränta. Bestämmelsen i *första meningen* innebär att en näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet framställer krav på betalning inte behöver ange att ränta utgår vid underlåtenhet att betala under förutsättning att galdenären också är näringsidkare och skulden uppstått i deras affärsförhållande. Begreppet näringsidkare avser här, liksom i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, en fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Det krävs inte att verksamheten drivs i privaträttslig form eller i vinstsyfte. Detta innebär att även offentliga organ kan agera som näringsidkare.

Genom bestämmelsen i *andra meningen* utsträcks undantaget till att omfatta även andra fordringar mot offentliga organ, dvs. fordringar mot offentliga organ som inte kan betraktas som näringsidkare, t.ex. en ford-

ran på en kommun som gjort inköp för skolverksamhet eller sjukvård. Fordringarna skall avse betalning för varor eller tjänster. Fast egendom, immaterialrätter m.m. omfattas således inte. Det spelar ingen roll om fordringen grundar sig på ett avtal om köp, leasing eller hyra. Även i detta fall krävs att borgenären är näringsidkare. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* synpunkter.

Även i *tredje stycket*, som reglerar utgångspunkten för beräkning av dröjsmålsränta på fordringar på skadestånd, har tidpunkten för när ränta skall börja löpa ändrats från en månad till trettio dagar. Detta är en följd av ändringen i första stycket och beror på att det inte är lämpligt att ha två snarlika frister för liknande situationer.

I fjärde och femte styckena har endast redaktionella ändringar gjorts.

5 § I fall som avses i 2 § andra stycket beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *den* vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 §* med *ett* tillägg av två procentenheter.

I paragrafen bestäms den s.k. avkastningsräntan. Ändringen är en följd av bytet av referensränta, se kommentaren till 9 §.

6 § I fall som avses i 3 eller 4 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *den* vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 §* med *ett* tillägg av åtta procentenheter. Om det vid bestämmande av skadestånd med anledning av personskada skall avräknas förmåner som *en skadelidande har rätt till* enligt 5 kap. 3 § 1 skadeståndslagen (1972:207), utgör dock tillägget till *referensräntan* endast två procentenheter för tiden till dess *förmånerna har slutligt fastställts*.

I paragrafen bestäms nivån på dröjsmålsräntan. Frågan om nivån på dröjsmålsräntan har diskuterats i avsnitt 6.2.5. Ändringarna i paragrafen är föranledda av bytet av referensränta, se kommentaren till 9 §.

9 § Referensränta enligt denna lag fastställs för varje kalenderhalvår genom särskilt beslut av Riksbanken. Referensräntan skall motsvara den ränta som Riksbanken tillämpade vid den huvudsakliga refinansieringstransaktion som genomfördes närmast före det kalenderhalvår under vilket räntan skall gälla, avrundad till närmast högre halva procentenhet.

Paragrafen är ny. Enligt *första meningen* skall Riksbanken fastställa referensräntan genom särskilt beslut. Referensräntan skall fastställas två gånger per år att gälla för det kommande halvåret. Eftersom räntenivån är känd (se andra meningen), ligger det inga överväganden bakom beslutet att fastställa räntan. Bestämmelsens syfte är bara att det skall bli tydligt utsagt vilken räntenivån är. Därmed kommer ingen tveksamhet att kunna råda. Frågan om fastställande och offentliggörande har behandlats i avsnitt 6.1.4.

Andra meningen innehåller en definition av referensräntan. Referensräntan är en s.k. reporänta som fastställs av Riksbanken och används vid refinansieringstransaktioner (återköpstransaktioner) i syfte att styra den allmänna räntenivån (se avsnitt 6.1). Definitionen är hämtad från direktivets motsvarande bestämmelser (se artiklarna 3.1 d och 2.4). Med kalenderhalvår avses perioderna januari till och med juni samt juli till och med december. Den ränta som skall gälla som referensränta under ett kommande kalenderhalvår skall alltså baseras på den reporänta som gäller vid ingången av det nya halvåret. En avrundning skall ske uppåt till närmaste halva procentenhet så att referensräntan alltid uppgår

halva procentenhet så att referensräntan alltid uppgår till jämn hel eller halv procentenhet. Avrundningen är avsedd att förenkla beräkningen av ränta. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* synpunkter.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.
2. Bestämmelsen i 4 § andra stycket gäller inte för krav som framställts före ikraftträdandet.
3. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Övergångsbestämmelserna har behandlats i avsnitt 11. Bestämmelsen i *andra punkten* innebär att en näringsidkare i den situation som avses i 4 § andra stycket inte har rätt till ränta om han i en betalningsanmodan som har avsänts före ikraftträdandet inte har angett att dröjsmål med betalningen leder till att dröjsmålsränta börjar löpa. Det gäller även om fordringen förfaller efter ikraftträdandet. Frågan har behandlats i avsnitt 6.2.4.

Enligt *tredje punkten* skall ränta beräknas med diskontot som referensränta för tid före ikraftträdandet. Det innebär att för beräkning av ränta på fordringar som förfallit till betalning före ikraftträdandet gäller diskontot som referensränta för tiden fram till ikraftträdandet.

Övergångsbestämmelserna reglerar inte vad som skall gälla för ränta på fordringar som enligt avtal eller beslut skall beräknas på basis av diskontot, se avsnitt 6.1.3.

13.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

1 § Om ett villkor, som en näringsidkare ställer upp när han ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare, är att anse som oskäligt mot denne, kan Marknadsdomstolen förbjuda näringsidkaren att i fortsättningen ställa upp samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall. Ett sådant förbud kan också riktas mot någon som är anställd hos näringsidkaren eller mot någon annan som handlar på dennes vägnar.

Första stycket gäller även villkor som en myndighet eller ett annat offentligt organ ställer upp för ett avtal med en näringsidkare enligt vilket denne skall tillhandahålla varor eller tjänster mot betalning.

I paragrafen har införts ett nytt andra stycke. Ändringen har behandlats i avsnitt 8.2. Tillämpningsområdet av lagen har vidgats till att omfatta även avtalsvillkor som ställs upp i fall där offentliga organ skaffar varor eller tjänster. I vissa fall är ett offentligt organ att jämföras med näringsidkare (se prop. 1983/84:92 s. 11, 26 och 28 samt kommentaren ovan till 4 § räntelagen). Villkor som ställs upp i avtal med sådana offentliga organ omfattas redan av första stycket. Ändringen innebär alltså att även sådana villkor som ställs upp när ett offentligt organ inte agerar som näringsidkare omfattas av lagen i vissa fall, t.ex. villkor i ett avtal om köp av sjukvårdutrustning till ett sjukhus i offentlig regi. Endast villkor i avtal som innebär att det allmänna skaffar varor eller tjänster, dvs. uppträder som betalande, omfattas. Villkor i avtal där det allmänna säljer varor eller tjänster omfattas således inte (se vidare avsnitt 8.2). Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

3 § Frågor om förbud tas upp efter ansökan. *En sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare, av en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp.*

I paragrafen bestäms vem som har talerätt vid Marknadsdomstolen enligt förevarande lag. Ändringen innebär att paragrafen anpassas till direktivets krav och att kretsen taleberättigade vidgas. I och med ändringen gäller att också andra sammanslutningar kan ha talerätt under förutsättning att de har ett befogat intresse att företräda näringsidkare. Begreppet befogat intresse är avsett att motsvara direktivets krav. I direktivet talas om ”legitimt intresse” (eng. ”legitimate interest”). Frågan om det finns ett befogat intresse för att företräda näringsidkare får avgöras utifrån en objektiv bedömning där sammanslutningens ändamål torde ha avgörande betydelse.

13.3 Övriga förslag till lagändringar

Ändringarna i de övriga lagar som omfattas av förslaget är föranledda av att dessa lagar har bestämmelser som hänvisar till räntelagen och att räntelagens bestämmelser om referensränta har ändrats. Vid utformningen av övergångsbestämmelserna har *Lagrådets* förslag följts.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner

Prop. 2001/02:132
Bilaga 1

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 95 i detta,

med beaktande av kommissionens förslag¹,

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande²,

enligt förfarandet i artikel 251 i fördraget³, mot bakgrund av det gemensamma utkast som godkändes av förlikningskommittén den 4 maj 2000, och

av följande skäl:

- (1) Europaparlamentet uppmanade i sin resolution om det integrerade programmet för små och medelstora företag och hantverksföretag⁴ kommissionen att lägga fram förslag för att lösa problemen med sena betalningar.
- (2) Den 12 maj 1995 antog kommissionen en rekommendation om betalningsfrister vid handelstransaktioner⁵.
- (3) I sin resolution om kommissionens rekommendation om betalningsfrister vid handelstransaktioner⁶ uppmanade Europaparlamentet kommissionen att omarbeta sin rekommendation till ett förslag till ett rådsdirektiv och att lägga fram det så snart som möjligt.

¹ EGT C 168, 3.6.1998, s. 13 och EGT C 374, 3.12.1998, s. 4.

² EGT C 407, 28.12.1998, s. 50.

³ Europaparlamentets yttrande av den 17 september 1998 (EGT C 313, 12.10.1998, s. 142), rådets gemensamma ståndpunkt av den 29 juli 1999 (EGT C 284, 6.10.1999, s. 1) och Europaparlamentets beslut av den 16 december 1999 (ännu ej offentliggjort i EGT). Europaparlamentets beslut av den 15 juni 2000 och rådets beslut av den 18 maj 2000.

⁴ EGT C 323, 21.11.1994, s. 19.

⁵ EGT L 127, 10.6.1995, s. 19.

⁶ EGT C 211, 22.7.1996, s. 43.

- (4) Den 29 maj 1997 antog Ekonomiska och sociala kommittén ett yttrande om kommissionens grönbok om offentlig upphandling inom Europeiska unionen: Överväganden inför framtiden⁷.
- (5) Den 4 juni 1997 offentliggjorde kommissionen en handlingsplan för den inre marknaden, i vilken det underströks att sena betalningar är på väg att bli ett allt allvarligare hinder för att den inre marknaden skall bli en framgång.
- (6) Den 17 juli 1997 offentliggjorde kommissionen en rapport om betalningsförseningar vid handelstransaktioner⁸ i vilken en sammanfattande utvärdering gjordes av vad kommissionens rekommendation av den 12 maj 1995 hade givit för resultat.
- (7) Alltför långa betalningsperioder och sena betalningar medför att företag, särskilt små och medelstora, utsätts för betungande administrativa och ekonomiska bördor. Dessa problem utgör dessutom en huvudorsak till att företag kommer på obestånd som hotar deras fortsatta existens och leder till att många arbetstillfällen går förlorade.
- (8) I vissa medlemsstater avviker de avtalsenliga betalningsfristerna betydligt från genomsnittet i gemenskapen.
- (9) Skillnaderna mellan medlemsstaterna i fråga om regler och praxis när det gäller betalningar utgör ett hinder för en väl fungerande inre marknad.
- (10) Detta får till följd att handelstransaktioner mellan medlemsstaterna begränsas avsevärt. Detta strider mot artikel 14 i fördraget eftersom företagare skall kunna bedriva handel på hela den inre marknaden på sådana villkor som säkerställer att gränsöverskridande transaktioner inte medför större risker än inrikes försäljning. Det skulle leda till en snedvridning av konkurrensen om väsentligt olika regler tillämpades på inrikes och gränsöverskridande transaktioner.
- (11) Av den senaste statistiken framgår det att situationen med sena betalningar, milt uttryckt, inte har förbättrats i många medlemsstater sedan rekommendationen av den 12 maj 1995 antogs.
- (12) Målet att bekämpa sena betalningar på den inre marknaden kan inte i tillräcklig utsträckning uppnås av medlemsstaterna var för sig och kan därför bättre uppnås på gemenskapsnivå. Detta direktiv går inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål. Direktivet överensstämmer därför helt och hållet med subsidiaritetsprincipens och proportionalitetsprincipens krav i enlighet med artikel 5 i fördraget.

⁷ EGT C 287, 22.9.1997, s. 92.

⁸ EGT C 216, 17.7.1997, s. 10.

- (13) Detta direktiv bör begränsas till betalningar som görs som ersättning vid handelstransaktioner och reglerar inte transaktioner med konsumenter, räntor i samband med andra betalningar, t.ex. betalningar enligt lagstiftningen om checkar och växlar eller betalningar av skadestånd, inbegripet betalningar från försäkringsbolag.
- (14) Det faktum att fria yrkesutövare omfattas av det här direktivet betyder inte att medlemsstaterna måste behandla dem som företag eller näringsidkare för syften som inte omfattas av detta direktiv.
- (15) I detta direktiv ges enbart en definition av uttrycket ”exekutionstitel”, men de olika förfarandena för verkställighet av en sådan titel och villkoren för att inställa eller förordna om uppskov med verkställigheten av en sådan titel regleras inte.
- (16) Sen betalning är ett avtalsbrott som har blivit ekonomiskt intressant för gäldenärer i de flesta medlemsstater genom att dröjsmålsräntan är låg och/eller indrivningsförfarandena långsamma. Det krävs en avgörande förändring som inbegriper ersättning till borgenärerna för de kostnader som uppstått, för att vända denna utveckling och för att säkerställa att konsekvenserna av sena betalningar avhåller från sådana betalningar.
- (17) Skälig ersättning för indrivningskostnader skall inte påverka tillämpningen av nationella bestämmelser enligt vilka en nationell domstol kan bevilja borgenären skadestånd för annan skada som orsakats av gäldenärens betalningsförsening, men det bör även beaktas att sådana kostnader eventuellt redan ersätts genom dröjsmålsräntan för betalningsförseningen.
- (18) I detta direktiv beaktas frågan om långa avtalsenliga betalningsfrister och särskilt att det finns vissa kategorier av avtal där en längre betalningsperiod tillsammans med en inskränkning i avtalsfriheten eller en högre ränta kan vara motiverad.
- (19) Detta direktiv bör förbjuda missbruk av avtalsfriheten till borgenärens nackdel. I de fall syftet med ett avtal i huvudsak är att förse gäldenären med ytterligare likviditet på bekostnad av borgenären eller då huvudentreprenören ålägger sina leverantörer eller underleverantörer betalningsvillkor som inte kan motiveras på grundval av de villkor som huvudentreprenören själv beviljats, kan detta anses utgöra sådant missbruk. Direktivet påverkar inte nationella bestämmelser med avseende på det sätt på vilket avtal ingås eller som reglerar giltighet av avtalsvillkor som är oskäligen för gäldenären.
- (20) Konsekvenserna av sena betalningar kan endast verka avskräckande om de är förenade med indrivningsförfaranden som är snabba och effektiva för borgenären. I enlighet med icke-diskrimineringsprincipen i artikel 12 i fördraget bör dessa förfaranden vara tillgängliga för alla borgenärer som är etablerade i gemenskapen.

- (21) Det är önskvärt att se till att borgenärerna kan göra gällande ett återtagandeförbehåll på ett icke-diskriminerande sätt över hela gemenskapen om återtagandeförbehållet är giltigt enligt de tillämpliga nationella bestämmelser som skall tillämpas på grundval av internationell privaträtt.
- (22) Detta direktiv bör reglera samtliga handelstransaktioner oberoende av om de ingås mellan privata eller offentliga företag eller mellan företag och offentliga myndigheter, med beaktande av att de sistnämnda verkställer ett stort antal betalningar till företag. Direktivet bör följaktligen också reglera alla handelstransaktioner mellan huvudentreprenörer och deras leverantörer eller underleverantörer.
- (23) I artikel 5 i detta direktiv krävs att indrivningsförfarandet avseende obestridda fordringar slutförs inom en kort tidsperiod i enlighet med nationell lagstiftning, men den artikeln ålägger inte medlemsstaterna att anta ett särskilt förfarande eller ändra sina nuvarande rättsliga förfaranden på ett speciellt sätt.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Tillämpningsområde

Bestämmelserna i detta direktiv skall gälla alla betalningar som görs som ersättning vid handelstransaktioner.

Artikel 2

Definitioner

I detta direktiv avses med

1. *handelstransaktioner*: transaktioner mellan företag eller mellan företag och offentliga myndigheter som leder till leverans av varor eller tillhandahållande av tjänster mot ersättning,

offentlig myndighet: varje upphandlande myndighet eller enhet enligt definitionen i direktiven om offentlig upphandling (92/50/EEG⁹, 93/36/EEG¹⁰, 93/37/EEG¹¹ och 93/38/EEG¹²),

företag: varje organisation som handlar inom sin oberoende ekonomiska eller yrkesmässiga verksamhet, även om den drivs av en ensam person,

⁹ EGT L 209, 24.7.1992, s. 1.

¹⁰ EGT L 199, 9.8.1993, s. 1.

¹¹ EGT L 199, 9.8.1993, s. 54.

¹² EGT L 199, 9.8.1993, s. 84.

2. *sen betalning*: överskridande av den avtalsenliga eller lagstadgade tidsfristen för betalning,
3. *återtagandeförbehåll*: avtalsbestämmelse på grundval av vilken säljaren behåller äganderätten till de berörda varorna tills full betalning erlagts.
4. *den räntesats som Europeiska centralbanken använder för sina huvudsakliga refinansieringstransaktioner*: den räntesats som används vid sådana transaktioner som görs till fast refinansieringsränta. Om en huvudsaklig refinansieringstransaktion har genomförts genom ett förfarande med rörlig refinansieringsränta skall denna räntesats fastställas genom hänvisning till den marginalräntesats som var resultatet av transaktionen. Detta gäller både upphandling till enhetligt pris och upphandling med rörlig ränta.
5. *exekutionstitel*: beslut, dom eller utslag om betalning som meddelas av en domstol eller annan behörig myndighet antingen för omedelbar betalning eller betalning genom avbetalningar och som gör det möjligt för borgenären att erhålla betalning för sin fordran av gäldenären genom verkställighet; härunder inbegrips beslut, dom eller utslag om betalning som är interimistiskt verkställbar(t) och förblir detta även om gäldenären överklagar avgörandet.

Artikel 3

Ränta vid sen betalning

1. Medlemsstaterna skall säkerställa
 - a) att ränta i enlighet med punkt d skall betalas från dagen efter den förfallodag eller den betalningsperiod som fastställs i avtalet,
 - b) att, om förfallodagen eller betalningsperioden inte fastställs i avtalet, ränta automatiskt skall betalas utan att det krävs en påminnelse
 - i) 30 dagar efter den dag då gäldenären mottog fakturan eller en likvärdig begäran om betalning, eller
 - ii) om det råder osäkerhet om dagen för mottagande av fakturan eller en likvärdig begäran om betalning, 30 dagar efter dagen för mottagande av varorna eller tjänsten, eller
 - iii) om gäldenären mottar fakturan eller en likvärdig begäran om betalning innan varorna eller tjänsten mottagits, 30 dagar efter dagen för mottagande av varorna eller tjänsten, eller
 - iv) om ett förfarande för godkännande eller kontroll, genom vilket varornas eller tjänstens överensstämmelse med avtalet skall konstateras, föreskrivs i lag eller i avtalet och om gäldenären mottar fakturan eller en likvärdig begäran om betalning tidigare

eller den dag då mottagandet eller kontrollen sker, 30 dagar efter den sistnämnda dagen,

Prop. 2001/02:132
Bilaga 1

- c) att borgenären skall vara berättigad till dröjsmålsränta om
 - i) borgenären har fullgjort sina avtalsenliga och lagenliga skyldigheter och
 - ii) inte har mottagit det förfallna beloppet i tid, dock inte om gäldenären inte är ansvarig för dröjsmålet.
- d) att räntenivån för dröjsmålsränta (den lagstadgade räntan) som gäldenären är skyldig att betala skall vara summan av den räntesats som Europeiska centralbanken har tillämpat vid sin senaste huvudsakliga refinansieringstransaktion som utfördes före den första kalenderdagen av det aktuella halvåret (referensräntan) plus åtminstone 7 procentenheter (marginalen), såvida inte annat anges i avtalet. För en medlemsstat som inte deltar i tredje etappen av Ekonomiska och monetära unionen skall den ovan avsedda referensräntan vara den motsvarande ränta som fastställs av medlemsstatens centralbank. I båda fallen skall den referensränta som gällde den första kalenderdagen av det aktuella halvåret tillämpas under de följande sex månaderna.
- e) att, utom i de fall då gäldenären inte är ansvarig för dröjsmålet, borgenären skall ha rätt att kräva skälig ersättning från gäldenären för alla relevanta indrivningskostnader som borgenären ådragit sig till följd av gäldenärens sena betalning. Dessa indrivningskostnader skall stå i överensstämmelse med principerna om öppenhet och proportionalitet när det gäller skulden i fråga. Medlemsstaterna får, med iakttagande av principerna ovan, fastställa högsta belopp för indrivningskostnader för skulder av olika storlek.

2. För vissa kategorier av avtal som skall anges i nationell lagstiftning får medlemsstaterna fastställa den tidsfrist efter vilken ränta skall betalas till högst 60 dagar, under förutsättning att de antingen hindrar avtalsparterna från att överskrida denna tidsfrist eller fastställer en obligatorisk räntesats som väsentligen överskrider den lagstadgade räntan.

3. Medlemsstaterna skall se till att en överenskommelse om tidpunkt för betalning eller konsekvenserna av sen betalning som inte överensstämmer med bestämmelserna i punkt 1 b-d och punkt 2 antingen inte skall vara verkställbar eller skall ge upphov till skadeståndskrav om överenskommelsen, när alla omständigheter i fallet beaktas, inklusive gott handelsbruk och produktens beskaffenhet, är grovt oskälig mot borgenären. När det fastställs om en överenskommelse är grovt oskälig mot borgenären skall hänsyn tas till bland annat om gäldenären har objektiva skäl att avvika från bestämmelserna i punkt 1 b-d och punkt 2. Om en sådan överenskommelse fastställs vara grovt oskälig skall de lagstadgade villkoren gälla, såvida inte de nationella domstolarna fastställer andra villkor som är skäliga.

4. Medlemsstaterna skall säkerställa att det i borgenärens och konkurren-
terens intresse finns lämpliga och effektiva medel för att förhindra fort-
satt tillämpning av villkor som är grovt oskäligen i den mening som avses
i punkt 3.

5. De medel som avses i punkt 4 skall omfatta bestämmelser med vars
hjälp organisationer som officiellt erkänts som företrädare för, eller som
har ett legitimt intresse i, att företräda små och medelstora företag, kan
vidta rättsliga åtgärder i enlighet med den berörda nationella lagstift-
ningen vid domstolar eller vid behöriga administrativa myndigheter på
grundval av att avtalsvillkor som ställts upp för allmän tillämpning är
grovt oskäligen i den mening som avses i punkt 3, så att de kan vidta
lämpliga och effektiva åtgärder för att förhindra fortsatt tillämpning av
sådana villkor.

Artikel 4

Återtagandeförbehåll

1. Medlemsstaterna skall i enlighet med de nationella bestämmelser
som är tillämpliga på grundval av internationell privaträtt föreskriva att
säljaren behåller rätten till varorna tills full betalning erlagts om köparen
och säljaren uttryckligen avtalat om ett återtagandeförbehåll innan varor-
na levererades.

2. Medlemsstaterna får anta eller bibehålla bestämmelser om delbetal-
ningar som köparen redan erlagt.

Artikel 5

Indrivning av obestridda fordringar

1. Medlemsstaterna skall säkerställa att en exekutionstitel, oavsett
skuldens storlek, normalt kan erhållas inom 90 kalenderdagar från den
dag då borgenären väckte talan eller gav in en ansökan vid domstol eller
annan behörig myndighet, under förutsättning att gäldenären inte bestri-
der skulden eller invänder mot delar av förfarandet. Denna skyldighet
skall fullgöras av medlemsstaterna i enlighet med respektive nationella
lagar och andra författningar.

2. Enligt respektive nationella lagar och andra författningar skall
samma villkor gälla för alla borgenärer som är etablerade i Europeiska
gemenskapen.

3. Tidsfristen på 90 kalenderdagar i punkt 1 skall inte omfatta föl-
jande:

- a) Tidsfristerna för delgivning av handlingar.
- b) Eventuella förseningar som orsakats av borgenären, så som den tid
som ägnas åt att korrigera ansökningar.

4. Denna artikel skall inte påverka tillämpningen av bestämmelserna i Brysselkonventionen om domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område¹³. Prop. 2001/02:132
Bilaga 1

Artikel 6

Överföring till nationell lagstiftning

1. Medlemsstaterna skall sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 8 augusti 2000. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser skall de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av sådan hänvisning vid offentliggörandet. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna får behålla eller sätta i kraft bestämmelser som är mer gynnsamma för borgenären än de bestämmelser som är nödvändiga för att följa detta direktiv.

3. Vid överföringen av detta direktiv får medlemsstaterna utesluta

- a) skulder som är föremål för ett insolvensförfarande mot gäldenären,
- b) avtal som har ingåtts före den 8 augusti 2000, och
- c) räntefordringar som understiger 5 euro.

4. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texterna till de centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

5. Kommissionen skall två år efter den 8 augusti 2002 genomföra en översyn av bland annat den lagstadgade räntan, avtalsreglerade betalningsfrister och sena betalningar, för att bedöma inverkan på handelstransaktioner och hur lagstiftningen fungerar i praktiken. Resultatet av denna och andra översyner skall meddelas Europaparlamentet och rådet, och i förekommande fall åtföljas av förslag till åtgärder för att förbättra direktivet.

Artikel 7

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft samma dag som det offentliggörs i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

¹³ Konsoliderad version EGT L 27, 26.1.1998, s. 3.

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna

Utfärdat i Luxemburg den 29 juni 2000.

På Europaparlamentets vägnar
N. FONTAINE
Ordförande

På rådets vägnar
M. MARQUES DA COSTA
Ordförande

Sammanfattning av departementspromemorian Åtgärder mot sena betalningar (Ds 2001:56)

Prop. 2001/02:132
Bilaga 2

Promemorian innehåller förslag som syftar till att genomföra EG-direktivet (00/35/EG) om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner. Direktivet kan beskrivas som ett åtgärds paket i syfte att stävja dröjsmål med betalningar i affärslivet. Det innehåller bl.a. bestämmelser om dröjsmålsränta, ersättning för indrivningskostnader, ogiltighet och förbud mot oskäligena betalningsvillkor, återtagandeförbehåll och tidsfrister för indrivning av obestridda fordringar. På ett flertal av dessa områden görs i promemorian bedömningen att svensk rätt redan i dag uppfyller direktivets krav.

I promemorian föreslås att diskontot ersätts av en referensränta som baseras på Riksbankens reporänta. Vidare föreslås att ränta i vissa fall skall betalas utan att det skall behöva anges när kravet framställs att underlåtenhet att betala i tid medför skyldighet att betala ränta. Detta föreslås gälla i förhållanden mellan näringsidkare liksom när det allmänna är gäldenär i handelstransaktioner. Det föreslås också några mindre anpassningar i fråga om längden på lagenliga betalningsfrister. Vidare föreslås att den fortsatta användningen av oskäligena avtalsvillkor skall kunna förbjudas när staten, en kommun eller ett annat offentligt organ köper, leasar, hyr eller på annat sätt skaffar varor eller tjänster. I dag gäller detta endast i de fall då det allmänna agerar som näringsidkare.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

1 Förslag till lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 3 § jordabalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***6 kap.**

3 §

När en myndighet vid utsökning eller i annat fall fördelar medel mellan rättsägare i fastighet, har borgenär rätt att för fordran, som är förenad med panträtt i fastigheten, med den företrädesrätt in-teckningen medför enligt lag få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta *ej förslår*, erhåller borgenären betalning ur medlen genom ett tillägg. Detta får icke överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då fastig heten utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel nedsattes som *eljest* skall fördelas. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar det av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot* ökat med fyra procentenheter. Förändringar i diskontot som inträffar efter upprättandet av sakägarförteckning skall inte beaktas.

Har flera pantbrev överlämnats som pant för fordran och har in-teckningarna samma företrädesrätt eller gäller de omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om pantbrevets belopp avse pantbrevens sammanlagda belopp.

En borgenärs rätt till betalning omfattar inte tillägget, om pantbrevet har utmätts på ansökan av borgenären eller om pantbrevet är pantförskrivet till honom i andra hand.

När en myndighet vid utsökning eller i annat fall fördelar medel mellan rättsägare i fastighet, har borgenär rätt att för fordran, som är förenad med panträtt i fastigheten, med den företrädesrätt in-teckningen medför enligt lag få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta *inte räcker till*, erhåller borgenären betalning ur medlen genom ett tillägg. Detta får *inte* överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då fastigheten utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel nedsattes som i *övrigt* skall fördelas. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den av Riksbanken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen ökad* med fyra procentenheter. Förändringar i *referensräntan* som inträffar efter upprättandet av *en* sakägarförteckning skall inte beaktas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs i fråga om räntelagen (1975:635)

dels att 4–6 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 9 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

I annat fall än som avses i 3 § *utgår* ränta på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, från den dag som infaller *en månad* efter det borgenären har avsänt räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock *ej* skyldig att *erlägga* ränta för *tid* innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som *ej* kan fastställas utan särskild utredning, utgår ränta på förfallet belopp från den dag som infaller *en månad* efter det borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Gälldenären är dock *ej* skyldig att *erlägga* ränta för tid innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

Föreslagen lydelse

4 §¹

I annat fall än som avses i 3 § *skall* ränta *betalas* på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, från den dag som infaller *tre-tio dagar* efter det *att* borgenären har avsänt *en* räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av *ett* bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock *inte* skyldig att *betala* ränta för *tiden* innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

I fordringsförhållanden mellan näringsidkare i deras yrkesmässiga verksamhet, skall ränta betalas enligt första stycket utan att det behöver anges när kravet framställs att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Detsamma gäller när någon har en fordran på staten, en kommun eller ett annat offentligt organ på betalning för varor eller tjänster.

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som *inte* kan fastställas utan särskild utredning, *skall* ränta *betalas* på förfallet belopp från den dag som infaller *tre-tio dagar* efter det *att* borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Gälldenären är dock *inte* skyldig att *betala* ränta för tid innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

¹ Senaste lydelse 1991:858.

Oavsett vad som föreskrivs i första *och andra* styckena *utgår* ränta på förfallen fordran senast från dagen för delgivning av ansökan om betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

Utan hinder av bestämmelserna i andra och tredje styckena utgår ränta på en fordran, som avser skadestånd med anledning av ett uppsåtligt brott och inte skall utges som livränta, alltid från den dag då skadan uppkom.

Oavsett vad som föreskrivs i första, *andra och tredje* styckena *skall* ränta *betalas* på förfallen fordran senast från dagen för delgivning av ansökan om betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

Trots bestämmelserna i tredje och fjärde styckena skall ränta *betalas* på en fordran, som avser skadestånd med anledning av ett uppsåtligt brott och inte skall utges som livränta, alltid från den dag då skadan uppkom.

5 §²

I fall som avses i 2 § andra stycket beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av två procentenheter.

I fall som avses i 2 § andra stycket beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar den vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 §* med *ett* tillägg av två procentenheter.

6 §³

I fall som avses i 3 eller 4 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av åtta procentenheter. Om det vid bestämmande av skadestånd med anledning av personskada skall avräknas förmåner som *utgår* enligt 5 kap. 3 § 1 skadeståndslagen (1972:207), utgör dock tillägget till *diskontot* för tiden till dess att det har slutligt avgjorts vilka sådana förmåner som *utgår* endast två procentenheter.

I fall som avses i 3 eller 4 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar den vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 §* med *ett* tillägg av åtta procentenheter. Om det vid bestämmande av skadestånd med anledning av personskada skall avräknas förmåner som *en skadelidande har rätt till* enligt 5 kap. 3 § 1 skadeståndslagen (1972:207), utgör dock tillägget till *referensräntan* för tiden till dess att det har slutligt avgjorts vilka sådana förmåner som *ges* endast två procentenheter.

9 §

Som referensränta enligt denna lag används den ränta som Riksbanken tillämpade vid den senaste huvudsakliga refinansieringstransaktionen före det kalenderhalvår under vilket räntan skall gälla, avrundad till närmast högre halva

² Senaste lydelse 2000:183.

³ Senaste lydelse 2000:183.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.
 2. Bestämmelsen i 4 § andra stycket gäller inte för krav som framställts före ikraftträdandet.
 3. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag

Prop. 2001/02:132
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 6 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. **6 §¹**

För varje räkenskapsår skall en bolagsman tillgodoräknas dels ränta på den insats han hade kvar i bolaget vid räkenskapsårets början, dels ett skäligt arvode för sin förvaltning av bolagets angelägenheter. Räntan skall beräknas enligt den räntefot som motsvarar *det av Riksgäldskontoret fastställda diskonto* som gällde vid räkenskapsårets början med tillägg av två procentenheter.

För varje räkenskapsår skall en bolagsman tillgodoräknas dels ränta på den insats han hade kvar i bolaget vid räkenskapsårets början, dels ett skäligt arvode för sin förvaltning av bolagets angelägenheter. Räntan skall beräknas enligt den räntefot som motsvarar *den av Riksbanken fastställda referensränta enligt 9 § räntelagen (1975:635)* som gällde vid räkenskapsårets början med tillägg av två procentenheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2000:184.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Prop. 2001/02:132
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Om ett villkor, som en näringsidkare ställer upp när han ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare, är att anse som oskäligt mot denne, kan Marknadsdomstolen förbjuda näringsidkaren att i fortsättningen ställa upp samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall. Ett sådant förbud kan också riktas mot någon som är anställd hos näringsidkaren eller mot någon annan som handlar på dennes vägnar.

Första stycket gäller även villkor som ställs upp när staten, en kommun eller ett annat offentligt organ köper, leasar, hyr eller på annat sätt skaffar varor eller tjänster mot betalning.

3 §

Frågor om förbud tas upp efter ansökan. Sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp.

Frågor om förbud tas upp efter ansökan. En sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare *eller en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare*, eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

¹ Senaste lydelse 1999:607.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens område

Prop. 2001/02:132
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens område skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Om det belopp som programföretaget har betalat för en viss period överstiger vad företaget skall betala enligt 3 eller 4 a § eller enligt beslut av Radio- och TV-verket eller domstol, skall det överskjutande beloppet betalas tillbaka till företaget.

Ränta skall betalas på belopp som återbetalas. Räntan beräknas efter en räntesats motsvarande *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda *diskonto*, som gällde vid utgången av året närmast före det år då återbetalningen äger rum. Radio- och TV-verket beslutar om ränta.

Ränta skall betalas på belopp som återbetalas. Räntan beräknas efter en räntesats motsvarande *den* av *Riksbanken* fastställda *referensränta enligt 9 § räntelagen* (1975:635) som gällde vid utgången av året närmast före det år då återbetalningen äger rum. Radio- och TV-verket beslutar om ränta.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2001:273.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § sjölagen (1994:1009) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***3 kap.****4 §¹**

När en myndighet vid utsökning eller i något annat fall fördelar medel mellan rättsägare i ett skepp eller skeppsbygge har en borgenär rätt att för en fordran som är för- enad med panträtt i egendomen, med den företrädesrätt inteck- ningen medför enligt denna eller annan lag, få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta inte räcker får borge- nären betalning ur medlen genom ett tillägg. Detta får inte överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte räntan på detta be- lopp från den dag då egendomen utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel som av något annat skäl skall fördelas sattes ned. Rän- tan beräknas för år enligt en ränte- fot som motsvarar det av *Riks- gäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot ökat* med fyra procentenheter. Förändringar i *diskontot* som inträffar efter upp- rättandet av en sakägarförteckning skall inte beaktas.

När en myndighet vid utsökning eller i något annat fall fördelar medel mellan rättsägare i ett skepp eller skeppsbygge har en borgenär rätt att för en fordran som är för- enad med panträtt i egendomen, med den företrädesrätt inteck- ningen medför enligt denna eller annan lag, få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta inte räcker får borge- nären betalning ur medlen genom ett tillägg. Detta får inte överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte räntan på detta be- lopp från den dag då egendomen utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel som av något annat skäl skall fördelas sattes ned. Rän- tan beräknas för år enligt en ränte- fot som motsvarar *den* av *Riks- banken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) ökad* med fyra procentenheter. Förändringar i *referensräntan* som inträffar efter upprättandet av en sakägarför- teckning skall inte beaktas.

Om flera pantbrev har överlämnats som pant för en fordran och inteck- ningarna har samma företrädesrätt eller gäller omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om pantbrevets belopp avse pant- brevens sammanlagda belopp.

En borgenärs rätt till betalning omfattar inte tillägget, om pantbrevet har utmätts på ansökan av borgenären eller om pantbrevet är pantför- skrivet till borgenären i andra hand.

¹ Senaste lydelse 2000:187.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti

Prop. 2001/02:132
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (1995:1571) om insättningsgaranti skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §¹

Nämnden skall årligen bestämma hur stort belopp varje institut skall betala i avgift. Avgiften skall betalas inom en månad från dagen för beslutet.

Avgiften skall motsvara summan av institutets insättningar till den del de omfattas av garantin, multiplicerat med lägst 60 procent och högst 140 procent av det tal som tillämpas enligt 12 § andra eller tredje stycket. Avgiften skall bestämmas med hänsyn till institutets kapitaltäckningsgrad, beräknad enligt 2 kap. 1 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Dröjsmålsränta skall tas ut på avgifter som inte betalas i rätt tid, om det inte finns särskilda skäl mot det. Dröjsmålsränta skall beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av åtta procentenheter.

Dröjsmålsränta skall tas ut på avgifter som inte betalas i rätt tid, om det inte finns särskilda skäl mot det. Dröjsmålsränta skall beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av *Riksbanken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635)* med tillägg av åtta procentenheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2000:815.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2001/02:132
Bilaga 4

Efter remiss har yttrande över promemorian avgetts av Sveriges riksbank, Göta hovrätt, Stockholms tingsrätt, Marknadsdomstolen, Justiekanslern, Kommerskollegium, Konsumentverket, Domstolsverket, Riksgäldskontoret, Riksskatteverket, Riksrevisionsverket, Statskontoret, Nämnden för offentlig upphandling, Boverket, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Sveriges advokatsamfund, Svensk Handel, Svenskt Näringsliv, Svenska Bankföreningen, Finansbolagens förening, Sveriges Försäkringsförbund, Företagarnas Riksorganisation, Svenska Inkassoföreningen och Sveriges Inkassoorganisation.

1 Förslag till lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 3 § jordabalken¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***6 kap.****3 §²**

När en myndighet vid utsökning eller i annat fall fördelar medel mellan rättsägare i fastighet, har borgenär rätt att för fordran, som är förenad med panträtt i fastigheten, med den företrädesrätt in-teckningen medför enligt lag få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta *ej förslår*, erhåller borgenären betalning ur medlen genom ett tillägg. Detta får *icke* överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då fastigheten utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel nedsattes som *eljest* skall fördelas. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av Riksgäldskontoret fastställda, vid varje tid gällande *diskontot ökat* med fyra procentenheter. Förändringar i *diskontot* som inträffar efter upprättandet av sakägarförteckning skall inte beaktas.

När en myndighet vid utsökning eller i annat fall fördelar medel mellan rättsägare i fastighet, har *en* borgenär rätt att för fordran, som är förenad med panträtt i fastigheten, med den företrädesrätt in-teckningen medför enligt lag få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta *inte räcker till*, erhåller borgenären betalning ur medlen genom ett tillägg. Detta får *inte* överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då fastigheten utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel nedsattes som *i övrigt* skall fördelas. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av Riksbanken fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) ökad* med fyra procentenheter. Förändringar i *referensräntan* som inträffar efter upprättandet av *en* sakägarförteckning skall inte beaktas.

Har flera pantbrev överlämnats som pant för fordran och har in-teckningarna samma företrädesrätt eller gäller de omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om pantbrevets belopp avse pantbrevens sammanlagda belopp.

En borgenärs rätt till betalning omfattar inte tillägget, om pantbrevet har utmätts på ansökan av borgenären eller om pantbrevet är pantförskrivet till honom i andra hand.

¹ Balken omtryckt 1971:1209.

² Senaste lydelse 2000:182.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om räntelagen (1975:635)

dels att 4–6 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 9 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §²

I annat fall än som avses i 3 § *utgår* ränta på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, från den dag som infaller *en månad* efter det borgenären har avsänt räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock *ej* skyldig att *erlägga* ränta för *tid* innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

I annat fall än som avses i 3 § *skall* ränta *betalas* på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, från den dag som infaller *tre-tio dagar* efter det *att* borgenären har avsänt *en* räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av *ett* bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock *inte* skyldig att *betala* ränta för *tiden* innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

I fordringsförhållanden mellan näringsidkare i deras yrkesmässiga verksamhet skall ränta betalas enligt första stycket utan att det när kravet framställs behöver anges att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Detsamma gäller när någon har en fordran på staten, en kommun eller ett annat offentligt organ på betalning för varor eller tjänster.

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som *ej* kan fastställas utan särskild utredning, *utgår ränta* på förfallet belopp från den dag som infaller *en månad* efter det borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Gälldenären är dock *ej* skyldig att *erlägga*

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som *inte* kan fastställas utan särskild utredning, *skall ränta betalas* på förfallet belopp från den dag som infaller *tre-tio dagar* efter det *att* borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Gälldenären är dock *inte*

¹ Jfr Europaparlamentets och rådet direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EGT L 200, 8.8.2000, s. 35, Celex 32000L0035).

² Senaste lydelse 1991:858.

ränta för tid innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

Oavsett vad som föreskrivs i första *och andra* styckena *utgår* ränta på förfallen fordran senast från dagen för delgivning av ansökan om betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

Utan hinder av bestämmelserna i andra och tredje styckena utgår ränta på en fordran, som avser skadestånd med anledning av ett uppsåtligt brott och inte skall utges som livränta, *alltid* från den dag då skadan uppkom.

skyldig att *betala* ränta för *tiden* innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

Oavsett vad som föreskrivs i första, *andra och tredje* styckena *skall* ränta *betalas* på förfallen fordran senast från dagen för delgivning av ansökan om betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

Trots bestämmelserna i tredje och fjärde styckena skall ränta *betalas* på en fordran, som avser skadestånd med anledning av ett uppsåtligt brott och inte skall utges som livränta, från den dag då skadan uppkom.

5 §³

I fall som avses i 2 § andra stycket beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *det av Riksgäldskontoret fastställda*, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av två procentenheter.

I fall som avses i 2 § andra stycket beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *den* vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 §* med *ett* tillägg av två procentenheter.

6 §⁴

I fall som avses i 3 eller 4 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *det av Riksgäldskontoret fastställda*, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av åtta procentenheter. Om det vid bestämmande av skadestånd med anledning av personskada skall avräknas förmåner som *utgår* enligt 5 kap. 3 § 1 skadeståndslagen (1972:207), utgör dock tillägget till *diskontot* för tiden till dess att det har slutligt avgjorts vilka sådana förmåner som *utgår* endast två procentenheter.

I fall som avses i 3 eller 4 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar *den* vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 §* med *ett* tillägg av åtta procentenheter. Om det vid bestämmande av skadestånd med anledning av personskada skall avräknas förmåner som *en skadelidande har rätt till* enligt 5 kap. 3 § 1 skadeståndslagen (1972:207), utgör dock tillägget till *referensräntan* för tiden till dess att det har slutligt avgjorts vilka sådana förmåner som *ges* endast två procentenheter.

9 §

Referensränta enligt denna lag är den ränta som Riksbanken tillämpade vid den huvudsakliga refinansieringstransaktion som ge-

³ Senaste lydelse 2000:183.

⁴ Senaste lydelse 2000:183.

nomfördes närmast före det kalenderhalvår under vilket räntan skall gälla, avrundad till närmast högre halva procentenhet. Riksbanken fastställer referensräntan genom särskilt beslut två gånger varje år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.
 2. Bestämmelsen i 4 § andra stycket gäller inte för krav som framställts före ikraftträdandet.
 3. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag

Prop. 2001/02:132
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 6 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.
6 §¹

För varje räkenskapsår skall en bolagsman tillgodoräknas dels ränta på den insats han hade kvar i bolaget vid räkenskapsårets början, dels ett skäligt arvode för sin förvaltning av bolagets angelägenheter. Räntan skall beräknas enligt den räntefot som motsvarar *det av Riksgäldskontoret fastställda diskonto* som gällde vid räkenskapsårets början med tillägg av två procentenheter.

För varje räkenskapsår skall en bolagsman tillgodoräknas dels ränta på den insats han hade kvar i bolaget vid räkenskapsårets början, dels ett skäligt arvode för sin förvaltning av bolagets angelägenheter. Räntan skall beräknas enligt den räntefot som motsvarar *den av Riksbanken fastställda referensränta enligt 9 § räntelagen (1975:635)* som gällde vid räkenskapsårets början med *ett* tillägg av två procentenheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2000:184.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Prop. 2001/02:132
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs¹ att 1 och 3 §§ lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Om ett villkor, som en näringsidkare ställer upp när han ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare, är att anse som oskäligt mot denne, kan Marknadsdomstolen förbjuda näringsidkaren att i fortsättningen ställa upp samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall. Ett sådant förbud kan också riktas mot någon som är anställd hos näringsidkaren eller mot någon annan som handlar på dennes vägnar.

Första stycket gäller även villkor som ställs upp när staten, en kommun eller ett annat offentligt organ köper, leasar, hyr eller på annat sätt skaffar varor eller tjänster mot betalning.

3 §

Frågor om förbud tas upp efter ansökan. Sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp.

Frågor om förbud tas upp efter ansökan. *En* sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare, *av en annan sammanslutning som har ett befoogat intresse av att företräda näringsidkare* eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådet direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EGT L 200, 8.8.2000, s. 35, Celex 32000L0035).

² Senaste lydelse 1999:607.

Härigenom föreslås att 5 § lagen (1984:649) om företagshypotek skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.
5 §¹

En borgenär som har företagshypotek till säkerhet för sin fordran har rätt att vid utmätning eller i konkurs, med den företrädesrätt inteckningen medför enligt lag, få betalt för fordringen ur egendom som omfattas av hypoteket intill företagshypoteksbrevets belopp. I den mån detta inte *förslår* har borgenären rätt att få betalt ur egendomen genom ett tillägg. Tillägget får inte överstiga femton procent av hypoteksbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då egendomen utmättes eller konkursansökan gjordes. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot ökat* med fyra procentenheter.

En borgenär som har företagshypotek till säkerhet för sin fordran har rätt att vid utmätning eller i konkurs, med den företrädesrätt inteckningen medför enligt lag, få betalt för fordringen ur egendom som omfattas av hypoteket intill företagshypoteksbrevets belopp. I den mån detta inte *räcker till* har borgenären rätt att få betalt ur egendomen genom ett tillägg. Tillägget får inte överstiga femton procent av hypoteksbrevets belopp jämte ränta på detta belopp från den dag då egendomen utmättes eller konkursansökan gjordes. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av *Riksbanken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) ökad* med fyra procentenheter.

Har flera hypoteksbrev överlämnats som säkerhet för fordran och har inteckningarna samma företrädesrätt eller gäller de omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om hypoteksbrevets belopp avse hypoteksbrevens sammanlagda belopp.

Borgenärens rätt till betalning ur egendomen gäller, även om fordringen har preskriberats eller inte har anmälts av borgenären efter kallelse på okända borgenärer.

En borgenärs rätt till betalning omfattar inte tillägget, om hypoteksbrevet utgör säkerhet för honom i andra hand.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2000:185.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:72) om kon-
cessionsavgift på televisionens och radions område

Prop. 2001/02:132
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens och radions område skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Om det belopp som programföretaget har betalat för en viss period överstiger vad företaget skall betala enligt 3 eller 4 a § eller enligt beslut av Radio- och TV-verket eller domstol, skall det överskjutande beloppet betalas tillbaka till företaget.

Ränta skall betalas på belopp som återbetalas. Räntan beräknas efter en räntesats motsvarande *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda *diskonto*, som gällde vid utgången av året närmast före det år då återbetalningen äger rum. Radio- och TV-verket beslutar om ränta.

Ränta skall betalas på belopp som återbetalas. Räntan beräknas efter en räntesats motsvarande *den* av *Riksbanken* fastställda *referensränta enligt 9 § räntelagen (1975:635)* som gällde vid utgången av året närmast före det år då återbetalningen äger rum. Radio- och TV-verket beslutar om ränta.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2001:273.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § sjölagen (1994:1009) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §¹

När en myndighet vid utsökning eller i något annat fall fördelar medel mellan rättsägare i ett skepp eller skeppsbygge har en borgenär rätt att för en fordran som är för- enad med panträtt i egendomen, med den företrädesrätt inteckning- en medför enligt denna eller annan lag, få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta inte räcker får borgenären betal- ning ur medlen genom ett tillägg. Detta får inte överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte räntan på detta belopp från den dag då egendomen utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel som av något annat skäl skall fördelas sattes ned. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot ökat* med fyra procentenheter. Förändringar i *diskontot* som inträffar efter upp- rättandet av en sakägarförteckning skall inte beaktas.

När en myndighet vid utsökning eller i något annat fall fördelar medel mellan rättsägare i ett skepp eller skeppsbygge har en borgenär rätt att för en fordran som är för- enad med panträtt i egendomen, med den företrädesrätt inteckning- en medför enligt denna eller annan lag, få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta inte räcker får borgenären betal- ning ur medlen genom ett tillägg. Detta får inte överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte räntan på detta belopp från den dag då egendomen utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel som av något annat skäl skall fördelas sattes ned. Räntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av *Riksbanken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) ökad* med fyra procentenheter. Förändringar i *referensräntan* som inträffar efter upp- rättandet av en sak- ägarförteckning skall inte beaktas.

Om flera pantbrev har överlämnats som pant för en fordran och inteck- ningarna har samma företrädesrätt eller gäller omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om pantbrevets belopp avse pant- brevens sammanlagda belopp.

En borgenärs rätt till betalning omfattar inte tillägget, om pantbrevet har utmätts på ansökan av borgenären eller om pantbrevet är pant- förskrivet till borgenären i andra hand.

¹ Senaste lydelse 2000:187.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (1995:1571) om insättningsgaranti skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §¹

Nämnden skall årligen bestämma hur stort belopp varje institut skall betala i avgift. Avgiften skall betalas inom en månad från dagen för beslutet.

Avgiften skall motsvara summan av institutets insättningar till den del de omfattas av garantin, multiplicerat med lägst 60 procent och högst 140 procent av det tal som tillämpas enligt 12 § andra eller tredje stycket. Avgiften skall bestämmas med hänsyn till institutets kapitaltäckningsgrad, beräknad enligt 2 kap. 1 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Dröjsmålsränta skall tas ut på avgifter som inte betalas i rätt tid, om det inte finns särskilda skäl mot det. Dröjsmålsränta skall beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *det* av *Riksgäldskontoret* fastställda, vid varje tid gällande *diskontot* med tillägg av åtta procentenheter.

Dröjsmålsränta skall tas ut på avgifter som inte betalas i rätt tid, om det inte finns särskilda skäl mot det. Dröjsmålsränta skall beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar *den* av *Riksbanken* fastställda, vid varje tid gällande *referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635)* med *ett* tillägg av åtta procentenheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. För beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2000:815.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2002-02-08

Närvarande: f.d. justitierådet Hans Danelius, regeringsrådet Gustaf Sandström, justitierådet Dag Victor.

Enligt en lagrådsremiss den 31 januari 2002 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i jordabalken,
2. lag om ändring i räntelagen (1975:635),
3. lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag,
4. lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. lag om ändring i lagen (1984:649) om företagshypotek,
6. lag om ändring i lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens område,
7. lag om ändring i sjölagen (1994:1009),
8. lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Fredrik Ludwigs.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslaget till lag om ändring i jordabalken

Övergångsbestämmelserna

I det tillägg som en borgenär är berättigad till enligt 6 kap. 3 § första stycket ingår en räntedel. Förslaget i fjärde meningen innebär att ränta skall beräknas på grundval av den vid varje tidpunkt gällande referensräntan. Enligt den föreslagna femte meningen skall förändringar i referensräntan som inträffar efter upprättandet av en sakägarförteckning inte beaktas. I den nuvarande lydelsen av de båda meningarna hänvisas till diskontot och förändringar i detta.

I de föreslagna övergångsbestämmelserna sägs enbart att äldre bestämmelser gäller för beräkning av ränta som avser tid före ikraftträdandet. Någon övergångsbestämmelse som tar sikte på den situationen att en sakägarförteckning upprättats före ikraftträdandet finns inte. Enligt Lagrådets mening finns det behov av att klarlägga att ränteberäkningen i detta fall även fortsättningsvis skall ske på grundval av det vid upprättandet av sakägarförteckningen gällande diskontot. Lagrådet förordar därför att övergångsbestämmelserna kompletteras med följande avslutande mening:

”Har en sakägarförteckning upprättats före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.”

Allmänt

Ränta på förfallna fordringar skall enligt 5 och 6 §§ räntelagen beräknas på grundval av diskontot men med tillägg av vissa för olika fall varierande procentenheter. Diskontot fastställs kvartalsvis av Riksgäldskontoret (tidigare av Riksbanken) och beräknas sedan våren 1992 som genomsnittet av de under närmast föregående kalenderkvartal dagligen noterade räntorna för sexmånaders statsskuldväxlar och femåriga statsobligationer, minskat med två och en halv procentenheter och avrundat till närmaste hela eller halva procentenhet (jfr prop. 1999/2000:50 s. 15).

Det föreslås nu att diskontot som grundval för ränteberäkning skall ersättas av en referensränta som fastställs av Riksbanken halvårsvis och motsvarar den ränta som Riksbanken tillämpade vid den huvudsakliga refinansieringstransaktion som genomfördes närmast före det kalenderhalvår under vilket räntan skall gälla, avrundad till närmaste högre halva procentenhet (reporäntan). En sådan beräkning av referensräntan överensstämmer väl med vad som föreskrivs i det bakomliggande EG-direktivet och föranleder i och för sig inga erinringar från Lagrådets sida.

Lagrådets konstaterar emellertid att referensräntan kan förväntas bli väsentligt högre än det på angivet sätt beräknade diskontot (f.n. är diskontot 1,5 % och reporäntan 3,75 %) och eftersom de procentenheter som enligt 5 och 6 §§ räntelagen skall läggas till diskontot i förslaget behålls oförändrade som tillägg till referensräntan, blir resultatet sannolikt en väsentlig förhöjning av den ränta som skall utgå vid betalningsdröjsmål. Den närmare nivån på dröjsmålsräntan får emellertid anses vara en lämplighetsfråga, på vilken Lagrådet inte har anledning att anlägga några synpunkter.

Det bör ändå anmärkas att de föreslagna förändringarna kan komma att ge anledning till tvister om tolkningen av avtalsklausuler som i fråga om ränta hänvisar till diskontot. Hur sådana tvister skall lösas är knappast en fråga för lagstiftaren. Avgörande får i stället bli den verkliga eller hypotetiska partsviljan, dvs. om parterna kan anses ha velat anknyta en avtalsklausul till en viss låg räntenivå, representerad av diskontot, eller till den allmänna räntenivå som vid varje tidpunkt gäller vid försenade betalningar.

4 §

Enligt första stycket beror gäldenärens skyldighet att betala ränta på om borgenären framställt krav med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. I det föreslagna andra stycket görs vissa undantag från den regeln. Enligt vad som anförs i lagrådsremissen (s. 31) bör kravet på upplysning i en betalningsanmodan behållas för fordringar som inte omfattas av det direktiv som ligger bakom remissens förslag. Direktivet är begränsat till handelstransaktioner varmed enligt artikel 2.1 avses transaktioner mellan företag eller mellan företag och offentliga myndigheter som leder till leverans av varor eller tillhandahållande av tjänster mot ersättning. Enligt andra stycket andra meningen i förslaget görs dock ett generellt undantag i fråga om fordran på ett offentligt organ

som avser betalning för varor eller tjänster. Någon motivering för denna avvikelse från direktivet lämnas inte i remissen. Även om det torde kunna anföras skäl för ett sådant generellt undantag synes dessa skäl lika väl kunna åberopas för att göra ett motsvarande generellt undantag i fråga om fordran på näringsidkare. På det underlag som nu föreligger förordar därför Lagrådet att även undantaget beträffande fordran på ett offentligt organ begränsas till handelstransaktioner.

Det i andra stycket andra meningen angivna undantaget avser enligt förslaget fordran på staten, en kommun eller ett annat offentligt organ. Formuleringen ger intrycket att endast svenska offentliga organ skulle omfattas. Även utländska offentliga organ synes emellertid böra omfattas. En annan sak är att svensk lag i många fall inte kommer att vara tillämplig på fordringar mot utländska offentliga organ.

Lagrådet förordar mot den nu angivna bakgrunden att andra stycket andra meningen ges exempelvis följande lydelse:

”Detsamma gäller för fordran avseende varor eller tjänster som en näringsidkare har mot en myndighet eller ett annat offentligt organ.”

9 §

I paragrafen finns bestämmelser om referensrätans storlek. I första meningen ges vad som närmast framstår som en legaldefinition av referensränta. Enligt andra meningen ankommer det på Riksbanken att två gånger om året fastställa referensräntan genom ett särskilt beslut. Det synes önskvärt att bestämmelsen utformas på ett sådant sätt att man undviker onödiga tvister om huruvida Riksbanken bestämt referensräntan på ett riktigt sätt. Detta kan ske om man först klargör att Riksbanken skall fastställa referensräntan och därefter anger den princip som Riksbanken har att tillämpa när den fattar sådana beslut. Lagrådet förordar att paragrafen ges exempelvis följande lydelse:

”Referensränta enligt denna lag fastställs för varje kalenderhalvår genom särskilt beslut av Riksbanken. Referensräntan skall motsvara den ränta som Riksbanken tillämpade vid den huvudsakliga refinansieringstransaktion som genomfördes närmast före det kalenderhalvår under vilket räntan skall gälla, avrundad till närmaste högre hela eller halva procentenhet.”

Förslaget till lag om ändring i lagen om handelsbolag och enkla bolag

Övergångsbestämmelserna

Den föreslagna ändringen i 2 kap. 6 § innebär att den ränta som en handelsbolagsman skall tillgodoräknas skall beräknas på grundval av referensräntan vid räkenskapsårets början och inte – som nu – det vid det tillfället gällande diskontot. Enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna gäller äldre bestämmelser för ränta som avser tid före ikraftträdandet den 1 juli 2002. De nya bestämmelserna förutsätts alltså gälla för ränta som avser tid efter ikraftträdandet.

De föreslagna övergångsbestämmelserna synes inte helt anpassade till regleringen i 2 kap. 6 §. Ett exempel kan illustrera. Om räkenskapsåret löper under tiden den 1 januari - den 31 december 2002 skall ränteberäk-

ningen för första halvåret 2002 ske på grundval av det diskonto som gällde den 1 januari 2002. Ränteberäkningen för andra halvåret 2002 skall ske enligt de nya reglerna, vilket innebär att ränta skall beräknas på grundval av referensräntan den 1 januari 2002. Någon referensränta fastställs emellertid inte för tid före den 1 juli 2002.

En justering av övergångsbestämmelserna är därför påkallad. Närmast till hands är att tillämpa äldre bestämmelser på ett räkenskapsår som pågår vid ikraftträdandet. Följande formulering kan användas:

”I fråga om räkenskapsår som inletts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.”

Förslaget till lag om ändring i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare

1 §

I andra stycket föreslås en ny bestämmelse enligt vilken möjligheten till förbud mot avtalsvillkor också skall gälla i förhållande till offentliga organ. Förslaget har, utan att detta framhålls i motiven, ett väsentligt vidare tillämpningsområde än det bakomliggande direktivet. Medan direktivet i princip är begränsat till räntevillkor avser förslaget således alla former av avtalsvillkor. Som framgår av Lagrådets yttrande när lagen antogs (prop. 1983/84:92 s. 26 f.) får det emellertid anses föreligga tillräckligt starka skäl för ett sådant vidare tillämpningsområde. Lagrådet har därför ingen erinran mot förslaget i denna del.

Av lagtextens lydelse framgår inte klart att förslaget är avsett att vara begränsat till villkor som det offentliga organet ställer upp liksom inte heller att den som berörs av villkoret skall vara näringsidkare. Med hänsyn till regleringen i 3 § måste detta emellertid antas ha varit avsikten.

När det gäller lagtextens utformning vill Lagrådet också hänvisa till vad som anförts under 4 § förslaget till lag om ändring i räntelagen.

Med beaktande av det anförda förordar Lagrådet att det nya andra stycket ges exempelvis följande lydelse:

”Första stycket gäller även villkor som en myndighet eller ett annat offentligt organ ställer upp för ett avtal med en näringsidkare enligt vilket denne skall tillhandahålla varor eller tjänster mot betalning.”

Förslaget till lag om ändring i lagen om koncessionsavgift på televisionens och radions område

Övergångsbestämmelserna

Enligt förslaget gäller äldre bestämmelser för beräkning av ränta på återbetalat belopp som avser tid före den 1 juli 2002. Det förutsätts alltså att en uppdelning på tid före och efter ikraftträdandet kan göras.

Enligt 9 § andra stycket skall ränta vid återbetalning beräknas på grundval av det vid utgången av året närmast före återbetalningsåret gällande diskontot (nuvarande lydelse) eller den då gällande referensräntan (föreslagen lydelse). Det diskonto som gällde den 31 december 2001 kommer alltså att styra ränteberäkningen vid återbetalningar under år 2002 medan den referensränta som gäller den 31 december 2002 kommer

att styra ränteberäkningen vid återbetalningar under år 2003. Lagrådet föreslår att övergångsbestämmelserna formuleras enligt följande:

Prop. 2001/02:132
Bilaga 6

”För återbetalning före år 2003 gäller äldre bestämmelser.”

Förslaget till lag om ändring i sjölagen

Övergångsbestämmelserna

I konsekvens med vad Lagrådet anfört i kommentaren till förslaget till lag om ändring i jordabalken bör övergångsbestämmelserna kompletteras med en avslutande mening av följande lydelse:

”Har en sakägarförteckning upprättats före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.”

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 21 februari 2002

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Thalén, Winberg, Ulvskog, Sahlin, von Sydow, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Lejon, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson, Sommestad

Föredragande: statsrådet Bodström

Regeringen beslutar proposition 2001/02:132 Direktivet om sena betalningar

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om ändring i rättelagen (1975:635)		32000L0035
Lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare		32000L0035
